Масса а мехкашкара пролетараш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически партен Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР-а Лаккхехьарча Совета а орган

КIиранди 12 октябрь № 82 (2291) 1958 шу

Мах 20 кеп.

Кхоачашъяьй гидуаргаш дIаялара план

НАДТЕРЕЧНИ РАЙОНА КЪАХЬЕГАМХОША ПАРТЕН XXI СЪЕЗДАНА ТОЛАМЕ ДУХЬАЛ БАХА ГIЕРТАШ ПАЧЧАХЬАЛКХЕННА ГИДУАРГАШ ДIАЯЛАРА ПЛАН ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЯЬЙ. ПЛАНАХ 480 ТОНН ДIАЯЛА ЕЗАЧА 555 ТОНН ДIАЕННАЙ. ГИДУАРГАШ ХIАНЗ А ПАЧЧАХЬАЛКХЕННА ДIАЛУШ Я.

Газеташтеи журналаштеи подписка чакхъяккхар — политически лоархIамера гIулакх да

Тахан шийтталагIа ди да газеташтеи журналаштеи 1959 шера йола подписка йолаенна. Ерригача партийни а комсомольски а организацеша, профсоюзаша чIоагIа теркам тIабахийта безаш, бокхха лоархIам болаш гIулакх да из.

Вай Сийлахь-йоккхача Коммунистически партес хьалхе лелаеча — Советски прессо берригa советски нах коммунизм хьалъярна оарцагIа боах, царна юкъе социалистически кхетам боаржабу. Цудухьа оал цунах коллективни пропагандисти, агитатори, организатори. Вай печата низ миллионаш болча советски къахьегамхощарча цун бувзамах боал. Цудухьа берригача советски наха сий а ду цун, чIоагIа лархIа а лоархI из.

Вай мехка арадувл 80 миллион экземпляр тираж а йолаш дола ворхI эзари пхи бIаьи газет, кхо эзар совгIа журнал, журнала хьисапера кхы йола изданеш. Царна кепа етт Советски Союзерча дерригача къамий меттала. Вай республике арадувл нохчий, гIалгIай, эрсий меттала-диъ республикански, шовзткъанел совгIа районни а многотиражни а газеташ, шиъ журнал. Цу ерригача изданей цкъара тираж 120 эзар экземплярага кхоач. Цу цифраша хьахьокх советски наьха культура денгара-денга лакхлуш латтилгеи, тIехь-тIехьагIа цар газеташ, журналаш дукхагIа дешилгеи.

ССКП аргIан йоаца XXI съезд гулъярах болча Центральни Комитета сентябрьски пленума соцамо Iалаьмате чIоагIа дог гIоздаьккха советски нах къахьегаш боахкача хана чакхйоал укх шерара подпискан компани. Дог а хьинар а ураэтта 1958 шера йола производственни заданеш мамогта чехкагIа кхоачашъе гIерташ къахьегаш боахк Нохч-ГIалгIай республикера къахьегамхой а.

Соахка хинначунга хьежача кIезига-дукха эргало йолаш да укх шера подпискан гIулакх. Массанена а ховш да дIадахача шерашка связан Министерствон органаша шоай моттигашкарча почтан отделенештеи подпискаш еча пункташтеи газеташта а журналашта а подписка яра планаш телар. Из практика харцахьа лаьрхIа я.

Уж подпискан планаш лакхерча органаша увттаеш хилар бахьан долаш цхьайолча моттигашка цхьадола газеташи журналаши сов дукха долаш, наха чIоагIагIа эшаш дараш кхоачам хиллал доацаш хилар. Цхьан районе совдола газеташи журналаши вокха районе эшаш гIулакхаш а нийслора. ХIанз цу тайпара планаш увттаяц. ХIара цIагIа газети журнали хила деза, хIара саго шийна эшаш дола газети журнали язде деза. Иштта я укх шера порядок.

Связан органаш декхарийла я малагIча газеташтеи журналаштеи подписка ю шерра нахага дIакхайкаде, дIакхетабе беза уж малагIа изданеш сенна лаьрхIа я. Шерра пайда эца беза дIадахача шерашка подписка чакхйоаккхаш Iоаяьча дикача опытах, нахаца из болх барна общественни актив юкъе оза еза, эггара хьалха промышленностани юртбоахамани специалисташ, хьехархой, иштта кхыбараш а озаш. Республикан городашкеи районашкеи Союзпечата болхлойла совгIа, 700 дукхагIа общественни уполномоченни хургва подписка чакхйоаккхаш, хьайиллай 250 приемни пункт. ДукхагIа йолча районашка совещанеш а семинараш а еш общественни уполномоченнеш шоай бе безача балхах, подпискан кердача гIулакхах дIакхетабаьб, каталогаш, кхы эша рекламни материалаш а еннай.

Газеташтеи журналаштеи подписка елга технически болх а боацаш, бокхха лоархIам бола политически гIулакх да. ХIара партийни комитет, хIара первични партийни организаци декхарийла я цу балха хадданза бIарг тIалоаттабе а из бокъонца чакхбаккхарна мел эшар де а. Подписка йолаеннача хьалхарча деношца хьахьокх партийни организацеш оарцагIа а яьнна, цу балха де деззача тайпара кулгалдеча районашка, предприятешка, колхозашка, совхозашка подписка хIанззе а дика лелаелга. Дика дIайолаеннай подписка Ачхой-Мартановскии Шелковскии районашка. Цу районашка партийни организацеша шийи ханнахьа общественни организатораш дIа хьожабаьб, газеташтеи журналаштеи подписка елга бокхха политически лоархIам бола гIулакх долга, журналаши газеташи чIоагIа эшаш хилара нах дIакхетабелга агитатораштa, культурни болхлошта тIадиллад.

Газеташтеи журналаштеи подписка елга чакхдаккхар — из да хIара сагага эггара шийна чIоагIагIа эшаш дола газети журнали дIакхачийтар. Периодически изданешта подписка яра кердача порядко дукха гIулакхаш дIадех связан органашкара, партийни организацешкара, профсоюзашкара. Итташ эзараш болча наха дуккхача газеташта а журналашта а юкъера дукхагIа эшар хиланза дарддоацар а харжа новкъостал дар да цар декхар.

ХIара предприяте, совхозе, колхозе ба массехк газет а журнал а яздеш бола дезалаш. Цхьабакъда республикан цхьайолча районашка дукха ба цхьаккха газет а е журнал а ца яздеш бола дезалаш. Къаьстта дукха ба цу тайпара нах Наьсарен районе. Цу нахага газеташи журналаши яздайталга, периодически изданешта еча подпискаца дукхагIа нах чулацар да Союзпечата болхлой декхар. Уж декхарийла ба городашкарчеи юрташкарчеи къахьегамхошта юкъе шерра кхетама болх а боаржабаь, периодически изданешта подписка елга дика лакхадаккха, берригa шоай низ тIа а бахийта, хIара цIенга, кIара дезалга е газет е журнал яздайта.

Газеташтеи журналаштеи подписка еча хоадамболлаш дакъа лаца деза районни газеташа. Газеташ тIа язде деза подписка мишта лел, хIаьта тайп-тайпара йола периодически изданеш нахага дIайовзийта а еза. Газеташ шийи ханнахьа язадьрашка дIа ца кхоачийтаращца хадданза къовсам лоаттабе беза.

Партийни комсомольски организацеш, профсоюзаш, Союзпечатан болхлой бокъонца оарцагIа боале, вай республикерча къахьегамхошка шоашта эшаш дола газеташи журналаши язде торо а хургъя, хIаьта газетаи журналаи подписка ца еш цхьаккха цIа а дусаргдац.

ССКП Центральни Комитетеи СССР-а Министрий Советеи

Административни, спортивни, кхыйола общественни зданеш а сооруженеш а хьалъеча дIадохийтача ахчанней материалаштеи порядок оттаярах

Укх тIеххьарча хана партеси правительствоси нах чубаха цIенош хьалделга овлан тIара тоадарна тIалостадаь чIоагIа лоархIам бола дукха соцамаш а даьд, укх гаргарча шерашка кхоачам балла, наха чубаха цIенош хьалде аьнна декхар хьалхашка а оттадаьд. Цу соцамаша а, хIаьта иштта промышленностеи строительствони управлени эргаяккхаро а нах чубаха цIенош хьалделга лоархIам боллаш лакхде торо елар.

1957 шера нах чубаха цIенош хьалдара план тIеххкхоачашйир, хIаьта укх шера 8 бетта дерригаш а лаьрхIача соахка цу хана хинначул 3 млн. квадратни метр дукхагIа хьалдаьд нах чубаха цIенош.

Уж толамаш кхы а дукхагIа хургдар, хIаьта нах чубаха цIенош хьалдеча дола кхоачамбоацараш дIадаха аьнна оттадаь декхар кхы а сихагIа кхоачаддергдар, нагахьа санна уж цIенош хьалде аьнна хьожадаь ахчеи материалаши хIанз укх сахьата кIезигагIа эшача моттигашка дIа ца ухийтаре.

Баха нах чубаха эшача цIенощца чехкагIа Iалашбе аьнна оттадаь кертера декхараш кхоачаддарна ахча а материалаш а дIаяхийта езача когаметта дуккхача городашка дуккха ахча а рузкъа а дIаухийт хIанз укх сахьата хьалхагIа ца йича а мегаргйола дукха мах дIабода административни зданеш, спорта дворецаш, культуран дворецаш, театраш, циркаш, клубаш, стадионаш, лувча бассейнаш, капитальни выставочни павильонаш, ведомственни дачаш, кхыйола зданеш а сооруженеш а хьалъеча.

Архитектурни совленащца увттаяьча индивидуальни проектех уж гIишлонаш дукхача моттигашка хьалъеш латта дукха ха я.

Административни зданешка чIоаггIа ца йоагIача тайпара шеръю кабинеташ, приемнеш, заседаней залаш, хIаьта уж тоаеш сов дараш леладеш а дукха мах болча мебельца, телевизоращца, радиоприемникашца, кхыча хIамашца уж кийчъеш а моттигаш я.

Наха чубаха цIенош деча, хIаьта иштта школаш, больницаш, берий учрежденеш еча кхытIа а рузкъа дIадахийта лерхIаш «административни, спортивни, кхыйола общественни зданеш а сооруженеш а хьалъеча дIадохийтача ахчаннеи материалаштеи порядок оттаярах» бола соцам баьб ССКП ЦК-аси СССР-а Министрий Советоси.

СССР-а министерстваштеи ведомстваштеи, союзни республикай компартей ЦК-штеи Министрий Советаштеи цу соцамца тIадул хьалъеш латтача а хьалъе лаьрхIача а административнии общественнии зданей а сооруженей а титульни спискашка хьожилга, царга хьожаш укх гаргарча шерашка ца хилча мегаргйола объекташ царна юкъера а йоахаш, царга дIадахийта хьожадаьчара мукъа доала ахчеи материалаши нах чубаха цIенош, школаш, больницаш, берий учрежденеш хьалъеча дIа а хьожадеш, хIаьта иштта хIанз хьалъеш латтача укх сахьата ца хилча а торлургйолчеи кхытIа хьал ца еш совца йича бакъахьа йоацачеи административни а общественни а зданеех нах чубаха цIенош, школаш, больницаш, берий учрежденеш еш пайда эцара гIулакхаш оттаде а уж чакхдаха а.

Соцама тIа оттадаьд дIахо йодача хана административни зданеш, театраш, циркаш, клубаш, культуран дворецаш, ведомственни дачаш, стадионаш, лувча басейнаш хьалъелта массаз а союзни республикай Министрий Советаша мукъабаларца хургдолаш. Цу объектай керда гIишло хьалъярах йола титульни спискаш увттаю, капиталовложеней шера йоагIача планашка хьожача хана, СССР-а Госпланацеи СССР-а Госстроецеи барта а йолаш.

Цу соцама тIа оттадаь гIулакхаш чакхдахаро вай мехка укх гаргарча шерашка бахача наха тоъам хиллал нах чубаха цIенош хьалдолда аьнна ССКП ЦК-аси СССР-а Министрий Советоси хьалхашка оттадаь декхар чехкагIа кхоачаддарна эша кхытIа а торонаш лу.

НГIАССР-а колхозашкеи совхозашкеи 1958 шера 1-ча январера денз 1-ча октябре кхаччалца котамаша фуаш дарах йола

СВОДКА

Районийи совхозийи цIераш	яхкача котамгара гулдаь фуаш	Дахача шера цу хана хинначунца нийсдича + е —	Районийи совхозийи цIераш	яхкача котамгара гулдаь фуаш	Дахача шера цу хана хинначунца нийсдича + е —
колхозаш					
Сунженски	103	+15	Грозненски	78	—14
г. Малгобек	98	+24	Курчалоевски	56	—5
Каргалински	90	+15	Первомайски	53	—5
Шелковски	85	+6	Ножай-Юртовски	45	+30
Наурски	79	+6	Советски	12	—6
совхозаш					
Ермоловски	127	—	№ 1 йола шурий	65	—24
Грозненски	98	+11	Горячеисточненски	64	—19
Красноармейски	83	+8	Джалкински	42	—45
Старо-Юртовски	82	+7	Ингушски	40	—33
Шалински	74	—20	Назрановски	39	—29
Надтеречни	71	+10	«Октябра 40 шу»	21	—29
Лермонтовски	70	—5	Гвардейски	39	—11
Гудермесски	70	—11	Предгорни	36	—43

Москва тахан

Волаколамски шоссе хьалдеш латта керда, чуь цIенош.

Н. Грановске сурт. ТАСС фотохроника.

ССКП обкоме

ССКП Нохч-ГIалгIай обкома бюрос могаяьй город тоае аьнна Грозне бахача берригача нахага, предприятейи учрежденейи кулгалхошка, профсоюзнии комсомольскии организацешка тIахьехам баьча Грозненски городской Совета актив а, депутатий группан а инициатива.

ССКП обкома бюрос городаши юрташи тоаярна, ковнаш улицаш, сквераш цIенъярна а гаьнаш йогIарна а республикан берригa къахьегамхой оарцагIа бахара болх болабе декхарийла яьй партен городскойи районнийи комитеташ, райисполкомаш, комсомола обкоми горкомаши, профсоюзни организацеш. Уж балхаш толамегIа чакхдахар духьа ССКП обкома бюрос могадаьд хIара предприятен, района, города хьалашка хьажжа конкретни мероприятеш кийчъе а, хIаьта уж дикагIа кхоачашъяр духьа социалистически яхь йоаржае а. ССКП обкома бюрос республикан берригa къахьегамхой тIахьийхаб городаши юрташи тоаярца хьинаре дакъа лаца аьнна.

ХьажкIаш чуэцаш хьалхалаттараш

Джалкински совхоза ялхлагIча отделене дика вIашагIделлад хьажкIаш чуэцилга. Партен XXI съезда сийна тIаийща декхараш кхоачашдеш хьинаре къахьегаш ба Дукаев Вавсуд, Исмаилов Эрембола́т, Султанов Эдиль, Магомадов Авхад. Цар шоай балха нормаш 150—250 процент кхоачашъю.

Агитационно-массови болх тоабаларах денгара-денга тоалуш боагIа хьажкIаш чуэцара болх, лакхлуш латт балха овсарал.

ССКП XXI съезда доаггIача тайпара духьал гIоргда вай

* * *

Дог гIоздоаха цифраш

ССКП ЦК сентябрьски Пленумо аргIан йоаца партен XXI съезд гульярах баь соцам «Красный молот» завода 4-ча цеха коллективо дог раьза долаш тIаийцар. Собрани хилча цу съезда сийна шерра социалистически яхь а йоаржаь керда декхараш тIаийцар цеха коллективо.

ХIанз шоаш тIаийца декхараш толаме кхоачашдеш ба уж. Кузнеций бригадаша хIара дийнахьа керда къахьегама толамаш доах. Масала, кузнеца нов. Фучаджи бригадас хьалха 1Ш-2 яха шестернеш 45—50 арахецаш хиннача, хIанз 65 арахец, вешта аьлча 450 процент план кхоачашъеш. Олейникова бригадас У8-3 яха втулкаш хьалха 80—85 мара ца хецаш хиннача, хIанз сменах 100 втулка арахец, план 330 процент кхоачашъеш. Иштта дика болх беш я Ерыкинеи Болотинеи бригадаш а. Царна тIехьа ца юсаш дика балхаш деш дуккха а я цига бригадаш.

Цу заводе «Кузнец» яхача пенгазета ший хан-ханнахьа арахецача Молни яхача листовкаш тIа завода ерригача коллективага кхайкарал ду, цар санна болх бе яхаш. Газета тIа балха юкъера кхоачамбоацараш а дувц. Уж мамогта сихагIа юкъера дIа а даьха болх лерттIа леларгболаш. Иштта, дукха ха яьккхар цехе втулкай У8-3 яхз газорезка тIехьайиса. Газета из гIулакх дийцачул тIехьагIа газорезчикаша декхараш тIаийцар 30—35 втулка сменах арахецаргйолаш. ХIанз 30 втулка совгIа арахец цар цхьан сменах. Теша йиш йолаш да укх гаргарча денoшка шоаш тIаийца декхараш цар тIеххкхоачаш дергдолгах.

Цу къаьнача болхлошта нийсса дика болх беш ба хIанз дукха ха йоаццаш балха этта нохчийи гIалгIайи: кузнеца Болотина бригадацара Абубакаров Хасмахьмад, газосварщик Исаев Рамзан, иштта кхыбараш а. Безаме коллектив я 4-ча цеха яр. Цунга хьежжа дика лел цар болх а.

И. ВОЙЦИЦКИЙ,
4-ча цеха начальник.

Съездана совгIата

Лихачева цIерахча Московски автозавода коллективо арахеца йолаяьй ворхI моттиг йола легковой комфортабельни лакхерча класса «ЗИЛ-111» яха автомобиль. Из да предприятен коллективо ССКП XXI съезда луш дола совгIат.

«ЗИЛ-111» тIа оттаяьча 220 говра низ болча восьмицилиндрови двигатело торо хулийтаргъя 170 километрага кхоачаш сахьата скорость лакхъе. Арматурни шита тIа йоахкача кнопкашца управлени е йиш йолаш гидропередача а я автомобила тIа. Передачаш дIа-юха увттаеш йола рычаги сцепленен педали йоацаш я из машин. Педаль тIатоIаелга лаьгIдеш йола тормозий вакуумни усилитель а латт цу тIа. Рулан гидроусилитела торо хулийт машина аттагIа управлени е а автомобила кхерамзе ца халийта а. Миха духьалара кизга цIендеш лаьрхIа устройство а я. Чархаш камераш йоацаш я.

Кузов а дикка керда яьккха я. Шофера ше ваггIачара моллагIа кор дIакъовла а хьадаста а йиш йолаш. Чухьа йIовхал луш йола мощни прибораш латт. Радиоприемник управлени е йиш йолаш я шофер ваггIачара а пассажираш баггIачара а.

Цхьайолча автомобилаш тIа шийна эшшача тайпара фо чу хеца йиш йолаш установка а хургъя.

Сурта тIа: «ЗИЛ-111» яха керда легковой автомобиль. Москвен улицаш тIа.

В. Соболева сурт. ТАСС фотохроника

Долакха-юртара отделени Iанга кийчлуш я

Сихбенна ялат чуэцаш боахкача хана болабелар Долакха-юртарча отделенен къахьегамхой укх шера хьайбашта Iан кийчо е. ДIадахача шера шоаш лелаяьча халонах ховш дар болхлошта гIожеи мошеи доакъар ший ханнахь кийчдар мел лоархIаме да. Цудухьа массава а ше-ше дикагIа болх бе гIерташ оарцагIа а ваьнна болабир цар из болх.

План кхоачаш а еш хьакхаь Iойиллар аргIера цон, юхерча кхашкара дIайийна баьцаш. АргIаш а даь цу площадка тIара вIашкатехар 2126 тонна гIожа доакъар, цу юкъе 1920 тонна цонашкара йол а йолаш.

Йол хьокхача хана хадданза шоай нормаш кхоачаш а тIеххкхоачаш а еш болх бир «трехбруска» яхача йол хьокхача косилка тIа хиннача Кулбужев ИспаIий Маке, «КС-2,1» яхача косилкаш тIа хиннача Дахкильгов Джарапа, Кулбужев Башира.

Царна тIехь-тIехьа аргIаш деш яр Шибилов Яхьъя бригадир вола аргIаш ду бригада. Гаьнарча а гаргарча а участкашка аьлах аргIаш деш дог ца эккхарцеи дика болх барцеи белгалбаьлар цу бригадацара болхлой: Батыжев ВохIапа Дауд, Даурбеков Доций ИбрахIам, Долгиев Къамболат, иштта кхыбараш.

ХIанз хьайбай фермашка хьатIаэза яьннай 250 тонна гаргга йол. Из кхухь гаьнарча участкера, гаргагIаяр Iай а хьатIая йиш йолаш я.

Отделене хIанз долаш да 440 бежан, царех 180 етт ба. Шортта тоъарга царна кийчдаь латта гIожа доакъар.

Из моша доакъар кийчдеш дикача балхаца белгалбаьлар дуккха къахьегамхой. Царех ба «СК-2-6» яхача силос хьокхача комбайна тIа хинна Кулбужев Осман, тракторист Шаухалов Салман. Цу шинне шоай агрегатаца хьакхай 150 гектар мошача хьажкIий (2000 тонн).

Ди а бийса а ца къовсаши дийнахьа 12—14 рейс еши болх бир цига кIоагашка силос хьатIаувзаш совхоза шофера Акиев Азамат-Гире. Массаза а тоаеннеи болх бе кийчеи я цун машина.

Силос иоллача балхацара доккха дакъа кхоач из дIаиоаржаеши Iотоiаеши болча болхлошка. Царгара да дуккхача хана ца талхаш из латтар. Из гIулакх дика довзаш хьинаре болх бир цига зоотехника Баркинхоев Руслана хьалхленца къонача кхалнаха Чимурзиева Леилас, Джандарова Мовлатхана, Тимурзиева Марема кхыбараша.

Дог тийшша ала мегаргдолаш да Долакха-юртарча отделенен хьайбаша укх шера дизаь долаши дикача помещенешкеи Iа доаккхаргхилар. Дехьеи сехьеи доахан дIадиихка латта стойлаш дика кийчъяьи ардакхех уй техаи я, цар шин мугIара юккъе гIолла Iобода никъ цемент а хьаькха тоабаьб, болх беш ба тховна кIал гIолла боагIа кьалъэлла аьшка никъ.

Кхоачам боллаш ферманна эша болхлой ба отделене. Хьайбашка уж мишта хьож а, царна эшар фуд а дика теркал ду дукха ха йоаццаш ферман бригадиралла вахийтача Дахкильгов Бочой Махьмада. Цо йоах: «Партен XXI съезд вIашагIкхета ха, — шу йисте а даьнна тха коллектива болх бIаргагуча хургбола ха я. Из ха кхыча отделенел хьалха долаш тIакхачийта лаьрхIад оаха».

Шера йоагIа шура яккхара план сентябрь бетта кхоачашъяь баьнна дояркаш ба ферме. Царех я хIара Iатта сих 1567 литр шура яьккха Акиева Йисрат (план 1500 литр), 1538 литр яьккха Торшхоева Салимат, 1526 литр яьккха Даурбекова Залихан.

Шоаш тIаийца социалистически декхараш тIеххкхоачаш а деш, дикача къахьегама совгIаташца накъа баха лаьрхIа ба Долакха-юртарча отделенен хьайбаш леладераш Октябра 41 шу дизарнеи ССКП XXI съездаи.

З. ДАУРБЕКОВ.

Лакхача хьокхамашца

Вай мехкарча кхыча предприятешка санна дика къа а хьегаш ССКП XXI съезда сийна доккхий толамаш доах Первомайски хьуна участкан болхлой коллективо.

Къаьстта белгалбаьнна ба тха участкан масса хана шоай балха нормаш тIеххкхоачашъеш бола станочница Семенюк Екатеринеи цун звеноцара Бучневаи, Бахалдинаи. Цу звенос ший норма масса хана 160 процент кхоачашъю. Иштта дика болх беш я М. Мишинеи Точиева Лидаии звенош а. Масса хана перви сортах продукци арахецаш 120 процент шоай дийнахьара норма кхоачашъю цар.

Дикача хьокхамашца XXI-ча партсъезда накъа баха гIерташ ба участкера рамщикаш Куликови Долови, Балаеви а. Цар шоай норма 130 процент кхоачашъю. Иштта дика болх бе вIаштIехьдоал цар барттаина, дика цхьоагIо йолаш уж хилар бахьан долаш.

Масса хана нормаш тIеххкхоачашъеш ба укладчиции грузчикий бригадацара болхлой Гутаеваи, Корпачевои, Качани, Нагадневаи, Деметьеваи, Безинаи.

Хьуна участкан коллектив хIанз шеш тIаийцача лакхача декхарца 20 декабре шера йола план кхоачашъе къахьегаш я.

Ю. ДЗЕЙТОВ, хьуна участкан мастер.

Цхьа барт бола коллектив

Октябрьски района шоллагIча промыслан коллектив хIама хьадара чIоагIа тIереи цхьа барт болаши я. ТIехь-тIехьагIа дебаш да цига мехкдаьтта. Ах шераи, цул тIехьагIа оархI беттаи баьча балха итогаш инича райисполкомеи партен райкомеи дIа-юха тела. ЦIе байракх а хьожаеш, республикан сийлен Доска тIа яьккхай из промысел.

БIайхача безамца тIаийцар шоллагIча промыслан эксплуатационникаша ССКП Центральни Комитета аргIан йоаца XXI-гIа съезд гульярах бола соцам. Даьхен патриотий гIулакхаца из ди дездарна шера йола план ханал хьалха тIеххкхоачаш а еш мехка 100 тонн «Iаьржа дошув» дала декхар тIаийцад мехкдаьтта доаккхараша.

Шоай дош лакха лоаттаду промыслан коллективо. ХIанзале а цу промыслерча шоллагIча бригадо 1400 тонн мехкдаьтта даьккхад планал совгIа. Вешта аьлча, октябрал хьалхарча социалистически яхье тIаийца балха декхараш сийленца кхоачаддаь яьннай из бригада. Царел тIехьа ца биса гIерташ дика къахьегаш хьабоагIа цхьоалагIча бригадан операторашi лаьттан кIалхарча балхаш тIара специалисташи. 23-ча сентябре, доагIачул совгIа, 560 тонн доагам даьккхад цар.

Бригадаша балха тIа доахача дикача толамаша хьагойт — къаьнача скважинашта юкъе дукхагIа керда техникеи геолого-технически мероприятешi производстван чура резерваши шеръеш болхлоша а специалисташа а дикка къахьийга хилар.

Июль бетта, номераш 53—11, 97—11, 132, 203 йолча скважинаша мехкдаьтта даккхар дикка лохдаьдар. Цул тIехьагIа бокъонца тохкам а баь, цар лаьрхIар цу скважинашта Байкова способах цементаж е. Цхьайолча скважинашта тIера кхы а лаьттан тIоа дIаийцар. ТIаккха мехкдаьтта дукхагIа даккха доладалар. БIаь килограммаш мара ца луш хинна скважинаш 3—4 тонн мехкдаьтта тела йолаелар.

Иштта дика тоаденнад гIулакх № 236, 194 йолча скважинашка а. Дуккха а гидравлически балхаш чакхдаьхачул тIехьагIа мехкдаьтта дукхагIа доаккх хIанз скважинашкара.

ВАСЮК.

Республикан юрта боахам кхы тIа а айбарга

*

Ш. САГАЕВ,
ССКП Нохч-ГIалгIай обкома секретарь.

*

Советски халкъо чIоагIа дог айдаларца тIаийцар ССКП ЦК Пленумо Советски Союза Коммунистически партен аргIан йоаца XXI съезд гулъярах бaь соцам. Цу исторически гIулакхага кийчлуш советски халкъо итогаш ю, ССКП ЦК сентябрьски Пленумои партен XX-ча съездои оттаяь юртбоахаман производство сихха айяра шерра программа кхоачашъеш 1953 шерагара 1958 шерага кхаччалца баьча сийлен наькъа, лаьттанцара балхаш деш а хьайбаш лeладеча боахамах а хьайоала продукташ дукхагIа хилийтара гучаяханза йола керда торонаш гуча а йоах, керда, лакхехьара декхараш шоашта тIа а ийду.

Коммунистически партен Центральни Комитето а Советски правительствос а хIара денна деча новкъосталца республикан партийни организацеша, советски а юрта боахаман а органаша боккха организаторски болх баьб юрта боахам айбарна, тIехьарча шерашка лоархIамера толамаш а даьхад. Республикан колхозашеи совхозашеи аьхад эрий ихка 25 эзар гектар лаьтташ, ка бола ялаташ дIадувлга шер а дир уж хьувкъилга шозза гаргга лакх а дир. Цо торо хилийтар 1953 шераца нийсдича 1957 шера ялх миллион пунт дукхагIа ялат даккха, хIаьта укх шера (хетаргахьа) — шозза хинна ца Iеш дукхагIа.

ТIехьарча шерашка Нохч-ГIалгIай республике лоархIам болаш дукхагIа хиннай сомий бешамаш, вIашагIъеллай 1958 шу долалуш 3.630 гектар комсий бешамаш комсаш лелаю ялх совхоз. Кастта вIашагIайолларгья комсий 5 совхоз кхы а, хIаьта комсий бешамаш 18 эзар гектарага а кхоачийтаргья. 1965 шера цу совхозашка комсаш лата йолаеннача бешамашкара 116 эзар тоннага кхаччалца комсаш йоахаргья.

Алхха 1957 шереи 1958 шера бIаьстии республике гIолла дIаегIай 2,3 эзар гектар бешамаш. Цу хьакъехьа дика хьокхам луш я укх шера планах 100 гектар йолча 275 гектар бешамаш дIаегIа Шалински совхоз, бешамаш а комсаш а дIайогIара план 4-зза кхоачашъяь Сунженски районера XIX партсъезда цIерах йола колхоз. Ассински совхоза бешамаш лелаеча энтузиаста В. К. Перекопес сомаш бахара задани 1,5-зза кхоачашъяьй. Бешамаш а комсаш а лелаелга дегIадоаладеш лакхара хьокхамаш дахарах Шалински совхозаи XIX партсъезда цIерахча колхозаи карара-кара тела партен обкомеи НГIАССР Министрий Советеи цIе байракхаш еннай.

Пайдане гIулакх доладаьд, акха тIаьнна сомий гаьнаша пайданегIа бола сомаш лургбола а бIараш дIадогIаш а боккха болх баьча Ножай-Юртовски района партийнии советски органаша а колхозаша а. Укх шера бIаьсти района колхозашка хьуна сомий 70 эзар гаьнашта тIаегIай бешарча сомий гаьнаш, 361 гектара тIа бIарий гаьнаш дIаегIай.

Лаьтта тоадара хоадамболлаш дар хиш дехкилга да. Алхха тIехьарча 4 шера хиш дехка боахам хьалбарна дIадахийта ахча 45 миллион сом да, хIаьта юрта боахамга 1956-чеи 1957-чеи ш. ш. дIадаха деррига ахча 100 млн. сомал дукхагIа да. НГIАССР территоре тIа хьалдеш доккхий гидротехнически гIирсаш да: Наурско-Шелковски обводнительно-оросительни система, Гудермесски ара еш йола обводнительно-оросительни система, иштта кхы дуккха а объекташ. Уж балхаш чакхдахаро торо хулийтаргья дуккхача лаьтта тIара тешам болаш лакхара хьувкъамаш даха.

Ховча тайпара вай республике дукха ха йоацаш хьайбай боахам юрта боахама кхыча доакъоел тIехьа бисаь бар. ХIаьта хIанз хьайбай боахам айбара тIехьа партес де оттадаь балхаш ца хаддаш дарах а ялаташ леладераша а хьайбай боахам лелабераша а низ тIабахийтарах а хьайбай боахам дикка тоабеннаб.

1953 шера денз 1958 шерага кхаччалца йолча хана дийбад доахан, хьакхарч, жа. Дуккха а дукхагIа йоах цхьан Iатта лаьрхIача йоаха шура. Нагахьа санна 1953 шера хIара Iаттагара 984 килограмм шура яьккхаяле, 1957 шера 1826 килограмм яьккхай. Съезда хьалхара социалистически яхь а йоаржаяь республикан колхозашеи совхозашеи декхар тIаийцад хIара Iаттагара 2145 килограмм шура яккха аьнна. 1953 шера 3 килограмм хиннача 1958 шера 3,9 килограммага кхоачаш лакхденнад хIара устагIанна тIера доаккха тха. Дуккха а дукхагIа ду котамаша фуаш. Хьайбай продуктивность айярцеи продукташ дукхагIа яхарцеи республикас укх шера 9 бетта паччахьалкхенна дIачуденнад 1953 шера денначул шура 2,1, фуаш-2, тха-5 дукхагIа.

Хьайбай боахам дегIабар тоадеш эггара хьалха гIо дир доакъара база чIоагIъяро. ССКП XX съезда директиваш кхоачашъеш областан партийни организацес республикан колхозийи совхозийи теркам тIабахийтар гIожача а мошача а доакъарийи ялатии фуража запас ярна, мошача конвейераш тIа доахан доажадара, хьалхара силос хьаккхара, доахан дажа ухача загонни система лелаярна. 1956 шера денз колхозашеи совхозашеи шерра доладир моша йолча хана хьокха гураха рож ювлга. Укх шера иштта дIадийнача ялато дIалаьцадар 33 эзар гектар лаьтта.

Дерригача боахамашка доакъара культураш 1953 шера денз 1958 шерага кхаччалца 35 процент дукхагIа дIайийнай. Керттера болх хилар хьажкIаш дукхагIа дIаер а уж дикагIа хьувкъийтар а. ТIехьарча 7 шера ялата, силоса, мошача доакъара лаьрхIа республике хьажкIаш дIаювлга 1,5-за лакхденнад, хIаьта 1958 шера 92 эзар гектар а хилар. Цо торо хилийтар хьайбаш силосаца Iалашделга дикка тоаде. Нагахьа санна 1953 шера цхьан Iатта 3,3 тонн силос кичъяь яле, 1958 шера 30 сентябре—14,3 тонн кийчъяьй. Дуккхача колхозашеи совхозашеи хIара Iатта лаьрхIа 16—20 тонн силос чуеллай. 1957 шера кийчъяьчул 94 процент дукхагIа кийчъяьй йол.

Республикан юрта боахаман паччахьалкхено Iалаьмате чIоагIа новкъостал дарах МТС-ий, совхозий, колхозий техника лоархIам боллаш дукхагIа хиннай.

Колхозаш боахама чIоагIъеннай. ТIеххьарча пхе шера, шаьрача ядача колхозий екъаш йоаца фондаш 2,5-зза дукхагIа хиннай. Совхозашка къахьегама овсарле лакхъеннай. Масала, Грозненски шурий совхозе цхьан болхлочо йоаккхаш йола продукци, 1953 шера 8.570 сома маьхамара ца хиннача, 1957 шера 16.200 сома маьха хилар.

Колхозни строй дIахо тоаянза яргIоацаш лаьрхIад укх шера Коммунистически партес. «Колхозни строй дIахо тоаярахи машинно-тракторни станцеш эргаяхарахи» лаьца Iалаьмате боккха лоархIам болаш йола решени яьй ССКП Центральни Комитета февральски Пленумо.

Вай республикерча къахьегамхоша чIоагIа къоабалбеш тIаийцар из соцам. МТС-ашкара техника Тирка йисте а цул дехьа а ядача районий колхозашка йоххара хьакъехьа яь предложени тIаийцай партен обкомои Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советои. Из бахьан долаш цу районашкарча МТС-ех ремонтно-технически станцеш йир, хIаьта 6 МТС лоаман районашкарча колхозашта гIулакх де йитай. Массане а къоабалбир «Обязательни поставкаши МТС-аша даьча балхех тийнна натуроплатеи дIададаккхара, юртбоахама продукташ кийчъярна йола кердача порядкаши, маьхийи, хьалийи хьакъехьара» ССКП ЦК июньски Пленума соцам.

Общественна хиланза яргIоацаш йола продукташ алсамъяхарна къахьегамхой, хIанз — колхозийи колхозхойи материальни безам тIабахийтарах Ленина йийцача принципага хьажжа я заготовкай керда система. Партеси правительствоси колхозни ахархой еча кердача йоакхоно дегаш гIоздаьха болча республикан юртбоахама къахьегамхоша, укх шера дика хьийкъа ялаташ а кхедаь, йоачаш йолаш халча хьалашка ялаташ чу а ийца, мехка хьалхарчарца паччахьалкхенна ялаташ дIадалара план кхоачашйир.

Колхозаштеи совхозаштеи юкъе шерра социалистически яхь яржар бахьан долаш 30 сентябре Даьхен амбарашка дIачуденна ялаташ, планаца нийсдича, 111,2 процент дар. 21.000 тонн дукхагIа да уж 1957 шера дIачуденначул.

Нохч-ГIалгIай республикерча ялаташ леладерий къахьегама котало ше-шегIа еная. Из котало яккха гIерташ къовсам лоаттабаьб колхозхошеи совхозий болхлошеи, механизаторашеи юрта боахама специалисташеи, город Грозненча промышленни предприятей автотранспорта болхлошеи. Юртарча къахьегамхошта юкъе боккха организаторскии массово-политическии болх баьб республикан партийни организацес. Партен обкомои городерча райкомашеи 250 коммунист вахийтавар юрта боахамашка комбайнови агрегаташ тIа организатораш болаш. 8 эзар саг юкъе а волаш 442 агитколлектив вIашагIъеллаяр. Ялаташ чуэцачеи дIалучеи дакъалоацаш яр город Грозненча промышленни предприятешкара эзар гаргга автомашина.

Ялаташ чуэцаш а дIалуш а доккхий толамаш дахарах телаш йола ССКП обкомеи НГIАССР-а Министрий Советеи цIе байракх цхьан районагара вокха районага луш массехказ дIа- юха тийлар яьржача яхье. Цхьан вежарий дезало санна къахьийгар эрсашеи нохчашеи, гIалгIашеи украинцашеи, хIаьта цу тайппара кхыча къамех болча ялаташ леладерашеи сихха а дика а ялаташ чу а ийца, къахьегама коталонашца Даьхе гIадийгар духьа.

Юрта боахам дегIабоалабеш даьхача толамаша тешал ду, ленински къамий политика, дерригача советски къамашта цхьатарра бокъонаш луш а вежарий доттагIал долаш а йола политика, лелаяр бахьан долаш вай къамий республикаш тоалуши хозлуши хилара. Цхьа миIинг яц советски лаьттан тIа вай адамий дерригa вахар эрга а доаккхаш, овлангара денз хувцамаш ца хулаш.

Нохч-ГIалгIай халкъа вахарца дог гIоздоаккхаш хIама хилар 1957 шера. ССКП XX съезда исторически решенеш кхоачаш а еш, нохчийи гIалгIайи халкъий автономи юхаметтаоттаяра хьакъехьа решени йир Коммунистически партеси Советски правительствоси. Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республикан боахами культуреи тоадарна доккха гIо-новкъостал даьд паччахьалкхено. ЧуIе цIеноши хьалдарна хьахийцад 170 миллион сомал совгIа кредит, дукха гIишлоний материалаш. Хьайийлай керда школаш, культуран цIеноши, берийи дарбани учреждeнеш. ВIашагIъеллай 62 керда колхози 11 совхози.

Коммунистически партеси Советски правительствоси еча йоакхонна жоп луш, шоай дай мехка цIабаьхка дуккха нохчийи гIалгIайи балхаш тIа а баха, эрсийи кхычеи халкъашца цхьана балха толамаш доахаш ба. Ермоловски совхозе комбайнер волча Джантаевс, тракториста Соколенкос, шоферашa Панченкоси Дашаевси, болхлочо Ахметовс шоай комбайнаца хьакха а хьекха, кIоагашка дIатIаэзай 1.600 тонн хьажкIий силоса. Цар цIераш районерча сийлен Доска тIа яьхай. Надтеречни совхозе комбайнер волча Актилаев Вахаси тракторист волча Карамышев Георгеи цхьан бетта 400 тонн моша хьажкIаш хьекхай силосана. Гудермесски совхозерча болхлоша Махмадова Тоийтас, Хатуева Табарина, Шмидт Таисас гибридни хьажкIаш чуэцача балха нормаш 120 процент кхоачашъю. Дукха бувца йиш я цIена болх беш бола нах.

ТIехьабисачара республикан юрта боахам хьалбоаккхаш колхозаштеи совхозаштеи доккха новкъостал ду г. Грозненча дуккхача промышленни предприятешкарча болхлошеи технически интеллигенцеси. Эксплуатацен цхьоалагIча промыслено «Октябрьнефта» АТК-ас, ГАРО заводо, нефтеперерaботкан ТЭЦ-о, ЦРМЗ кIезига новкъостал дац колхозашта цар шоай декхараш кхоачашдеча, хIаьта из новкъостал мамогга чIоагIде а деза.

Нохч-ГIалгIай республикан юрта боахам дегIабоалабеш даьха толамаш доккхий да, цхьабакъда партес хьех карагIдаьнначох, даь даьнначох цIаккха тоъам ма хилийта, яхаш. Колхозашкеи совхозашкеи Iалаьмате дукха я пайда эцанза юхе йиса торонаш. Юртбоахама лаьттай хIара 100 гектара лаьрхIача кIезига йоакх вай продукци. Дуккхача колхозашкеи совхозашкеи продукцех шийх дIабодамах лакха ба, балха овсарал эсала дегIайоагIа.

Цхьайолча колхозашкеи совхозашкеи хIанз а эсала я лаьтта леладара культура, ялат нийса дIадер толхадеш, моттигерча удобренех дош ца хеташ юртбоахама культурай керда перспективни сорташ ца леладеш йола моттигаш а нийслу. МегаргдоацаIш да, хIанз а республикан къаьсткъаьстача зонашка хьежжа кийчъяь лаьтта леладара дика система ца хилар, из бахьан долаш юрта боахаме цхьадола дешаш кIоаргга уйла ца еш къестаду. КIезига теркам бу йокъал латтача районашка цIена параш леладарна, уж доацаш ялат массаз а дика хьувкъийта йиш йоацилга дика ховшшехьа а.

Юрта боахам лелабара Iилман ларда тIара система балха юкъе яхьар паччахьалкхен боккха лоархIам бола гIулакх да, хIаьта цу гIулакха партийни, советски, юртбоахама органашкара хIара денна кулгал а эш. Цу хьакъехьа боккха лоархIам болаш ба агрономаш, зоотехникаш, механизатораш, юртбоахама кхыбола специалисташ, опытни учреждeнеш, юрта боахама дикагIа бола къахьегамхой.

Республикан юрта боахама министерство, Iилман учреждeнеш декхарийла я къаьст-къаьстача зонашка хьежжа лаьтта леладара система лоацацача хана кийчъе а, хIаьта республикан колхозашкеи совхозашкеи из юкъеяхьар Iалашде а.

ССКП ЦК июньски Пленума соцамашка хьежжа вIаштIехьадаккха деза юртбоахама производствон отраслеш хIара района, колхоза, совхоза Iалама-экономически хьалашка хьежжа дIанийсъелга. Тирка дехьарча районашка — Наурски, Шелковски Каргалински — юрта боахама кертгера отрасль хила еза исхали доаккха тха дола жа леладелгеи комсий бешамаш лелаелгеи; лоамашта юхе ухкача районашка Сунженски, Ачхой-Мартановски, Урус-Мартановски, Шаьлан, Грозненски кхыйолча районашка а дулха-шурий хьайбай боахами баьца даарий а сомий а комсий а бешамаши лелае еза; Наьсарен, Первомайски, Советски районашка коартолаш, сомий бешамаш, дулхашурий хьайбай боахам лелабе беза; кхыйолча лоаман районашка — Веденски, Саясановски, Ножай-Юртовски — сомий бешамаши дулх доаккха хьайбаши леладе деза.

Цу тайпарча специализацес мукъайоахаргъя районаш экономически пайдана йоаца продукци дIатела езилгах, специализированни боахамех йола продукци цу районаша паччахьалкхенна дIателилга совгIа а даргда. ХIаьта из дича республикаша дIателаш йола ерригa продукци кIезигагIа ца хулаш дикка совгIъяла еза.

Июньски Пленумо къаьстта оттадир коартолийи баьца даарийи боахамаш вIашагIдохкара дош. Из дош вай республикана къаьстта боккха лоархIам болаш да, хIана аьлча, вай хIанз а кIезига дIател паччахьалкхенна, баьца дaараш, хIаьта вай республикан городашка баха нах баьца даарашцеи коартолашцеи во Iалаш а бу.

Декхар малагIа да аьлча, юрта боахама министерствос, партен райкомаша, райисполкомаша, колхозий, совхозий, МТС-ий кулгалхоша лоацача хана хIара района хьалаш Iомадари, хIаьта баьца даараши коартолаши лелаергйола боахамаш къоастадари да. Баьца дaараши коартолаши лелаелга вIашагIдолла деза Iилмани практикани карагIдаьннарех шерра пайда эцаргболаш, хIаьта уж культураш дIаерaи, царна гIулакх дараи, уж чуэцараи механизаци ергйолаш. Уж культураш лелаярна боахамашта иштта специализаци е еза, цу боахамаша керттерча даькъе, баьца дaараши коартолаши эшаш йолчча ассортиментах хьачутергйолаш, цар маьха ейга йола продукци бIарччача шера моллагIча хана тергйолаш. ХIанззехьа а хьалъе йолае еза колхозашкеи совхозашкеи овощехранилищеш, хIаьта укх шера денз баьца дaараш бIарччача шера дохкилга вIаштIехьадаккха а деза.

Республике баха нах балхаш тIа дIанийсбара чIоагIа лоархIам болаш да цхьайола дуккха къахьегам чулоацаш йола технически культураш: шекар доаккха свеклаш, тхьамка, мохорка иштта хмель а лелаелга. ХIаьта а республикан юрта боахаман министерствоси госпланои районашкеи совхозашкеи уж культураш лелаяра хаьдда заданеш ялара гIулакх мела леладу, хIанз а хаьдда ховш дац малагIча зоне из продукци хургъя, колхозаштеи совхозаштеи хац уж керда технически культураш лелаяра агротехника, эшаш йола кадраш кийчъярна а цхьаккха деш хIама дац. Хьалхашка этта декхар да, хмель дIайогIа болабаллаца юхе йисача хана колхозашкеи, бригадашкеи, совхозий отделенешкеи заданеш дIайовзийталга, лаьтта а дIайогIаш йола материал а кийчъелга. Цунца цхьана кхоачашде дезаш да 1959 шера тхьамкеи шекар доаккха свеклаши дIае лаьтта а царна эша ги а кийчделгеи, уж культураш дIаюв моттиг къоастаелгеи.

Укх шера вай республикан йоккха торо я коатIара оалхазараш, къаьстта боабашкаш, лелаярца дулх доаккхалга лакхде. ХьалхатгIе а баьча лоархIамах колхозийи совхозийи вIаштIехьа даргда хьатIа доагIача шера миллионал кIезигагIа йоацаш боабашкаш кхее. ХIанз колхозашкеи совхозашкеи вIашагIйохкаш латт нана-боабашкий фермаш. Боабашкаш чуйохка моттигаш царна лела Iамаш, кийчде деза, уж йоаггIача тайпара кхабеи лелаеи кийчо е а еза. Боабашкаш кхоабалгеи лелаелгеи хила йиш яц котамаш лелаяраи, фуаш делга лакхдараи зе даргдолаш. Котамаш дукхагIа халийта а дIайийнача 100 гектар фийг болча культураех лаьрхIача фуаш делга дуккха дукхагIа лакхде а торо я вай.

ЛоархIамера декхар да хьакхарч кхоабалгеи хьакхий дулх доаккхалгеи лакхдар. Къаьстта терко е езаш да уж хьайбаш кхедара гIулакх. Диц далийта йиш яц хьакхарч лелаелга дегIадоаладарца мара гаргарча 2—3 шера дулх доаккхалга 3—4-за лакхде аьнна партен Центральни Комитето оттадаь декхар кхоачашде йиш йоацалга.

ЦIенхоштта терко тIаяхийта еза вай Iилман-опытни станцей балха. Цар балхаца дукха доккхий кхоачамбоацараш да. Станцеша хIанзолца хьа вай колхозашеи совхозашеи сий дергдолаш тоабаь бац шоай болх, республикан юрта боахам дегIабоалабара гIо деш а яц уж. Цхьанна метте хозаш а е гуш а яц уж. Йий а еций а ца ховш теIIа йоахк уж. ЦIенхоштта Iилман-опытни станцей балхага хьажа ха хьатIакхьачай. Уж декхарийла я Iилман керда говзали хьалха латта опыти юрта боахама балха юкъе яхьа, цунца фийг болча ялата боахами технически культураш лелаелгеи, хьайбай дикагIа дола фу доладелгеи лакхде. Министерство декхарийла я цу станцешта эшачунга хьажа а, бокъонца дола опытни боахамаш царех де а, цар опытагара хьехам а эцаш республикерча колхозашеи совхозашеи боахам тоабергболаш.

ССКП XXI съезда накъа болхача хана республикерча юрта боахаман болхлоша шоай торонашка а хьажа дош деннад: гуйрани-Iаьни юртбоахаман балхаш дикача хьокхамашца чакхдаха, юрта боахаман продукташ яхарнеи паччахьалкхенга йохкарнеи йола планаши тIаийца декхараши ханал хьалха кхоачашде.

Партийни организацеш декхарийла я дерригхалкъан социалистически яхьаца тIаийца декхараш кхоачашдара а тIеххоачашдара а йизза хьалхле лелае.

Кердача къахьегама коталонашца XXI съезда накъа а болхаш Нохч-ГIалгIай республикера къахьегамхой кхы а чIоагIагIа шоай мутIараш кхотадаь гонахьа хьерч ерригача вай коталоний баьчча а организатор а йолча Коммунистически партена, цун тешамерча штаба — марксизман-ленинизман коталон байракх лакха айяь лелаеча, Ленински Центральни Комитета.

Комсомола 40 шу дизара сийна

Комсомоло хьалкхеваьр

Грозненча гаражни оборудованен завода партком дIачуваьлча стола тIара хьалгIот диззача лохача дегIара саг. Вела а къежаш моаршал хоат цо. Из ва завода партбюрон секретарь Иван Петрович Гончаренко. ДIаяхача хано а шераша а кIай даьд цун кертa чеш.

ДIаяхача ханах, Даьхенна кхерам тIабессача деноех къамаьлаш доладир оаха. ТIема хьалхарча деношка комсомолец Гончаренко Иван Советски Эскаре гIулакх де вигар, цу деношка тIем тIа човнаш йир цунна. Госпитале а илла човнаш йийрзачул тIехьагIа Гончаренко Нижни Тагиле вахийтар. Цига из хилар фронте яха кийчлуча танкови полке.

— Цкъа тхо долча баьхкар,— йоах Иван Петровича,— нижнетагильси партени комсомолеи горкомашкара викалаш. Цар танкисташка хоам бир города къахьегамхоша шоай ахчах хьа а яь «Тагильски Болхло» аьнна цIи а тилла танкай колонна тIема а политически а кийчо яра хьалхле лелаеча комсомольски подразделенена яла лаьрхIалга.

Цу хьакъехьа полке комсомольски собрани хилар. Танкисташта юкъе социалистически яхь яьржар, уж танкаш тIем тIа йига бокъо яккха гIерташ.

Яхьа итогаш йича гучадаьлар комсомолец лейтенант Гончаренко командир волча подразделенес из бокъо яьккхалга. Сийлахь-боккхача Октябра 25 шу дузаш тIемахоша танкаш хьа а ийца кийч а яь 7 ноябре Iурра Нижни Тагила города майдан тIа параде йигар уж. Цигга митинг хилар. Митинге къамаьл дир танкови ротан командира Иван Гончаренкос. Подразделенен комсомольски организацен цIерах города къахьегамхой тешабир цо «Тагильски Болхло» яхача танкови колоннан тIемахой фашисташца уж хIалакбеш тIом бе кийча хиларах. Диъ ди даьллуча Качалинская яхача станце Сталинградски фронте Iобессар уж.

— Иштта дIаболабир тха сийлен машиний тIема никъ—яхаш дагалувц хIанз Иван Петровича. Оаха хьалаьцар Яблонцево яха моттиг, цул тIехьагIа Потемкино. Уж тха хьалхара тIема коталонаш яр.

Танкисташта хьалхашка декхар оттадир нах баха йоккха моттиг Котельниково хьаяккха аьнна. Инарала Манштейна эскарца къиза тIом баьчул тIехьагIа хьалаьцар Котельниково. МоастагIчунна доккха зе а дир.

Нижни Тагила къахьегамхошта денна дош кхоачашдеш дуккхача фронташка тIемаш дир Иван Гончаренкон подразделенес.

Комсомолец Гончаренко партен членалла дIайийцар, танкови эскара капитан хилар цох.

ТIом беш ворхI чов хилар цунна. Эггара тIехьа хиннар хала чов яр. Из ярах ког дIабаьккхар. Город Копейске госпитале из уллилга хайча Нижни Тагила къахьегамхоша шоай делегаци яйтар цига. Капитана Гончаренкос танкаех а цар экипажех а хиннар, советски тIемахой майрал йийцар царна. Дарба даьчул тIехьагIа Иван Петрович Нижни Тагиле хьошалла вийхар. Цига болхлой собранешка комсомольций - тIемахой шоаш ца кхобеш, Даьхе бахьан шоай вахар ца кходеш тIем тIа леташ хилар дийцар цо.

* * *

Вай Нохч-ГIалгIай мохк бIаьш километр гаьна ба Урала. Цига, Свердловске исторически музей чу хьагулдаь да «Тагильски Болхло» яхача турпалерча колоннах дола документаш, сурташ, вай мехкарча капитан Гончаренкох а цун доттагIех а дола документаш. Царех цхьаннена тIа яздаь да:

«Нижни Тагила городерча къахьегамхоша хьагулдаьча ахчах хьа яь Iа команда телача ротанна дIаеннай «Тагильски Болхло» аьнна цIи йола танкови колонна.

Уж тIехдика тIема машинаш хьаьяьй тIагIертта чIоагIа къахьегаш. Царех доал сийдоацача фашисташцара тха моастагIал а дорх а.

Нах боабеча гитлеровцашта оаш юхадекха деза бехкбоацаш цар Iо ахийта наьха цIий, топаш етташ а низ беш а цар боабаьча маьршача советски наьха пхьа леха беза оаш.

Вай даьхен сий бахьан, гитлеровски дукъа кIал хало ловш латта миллионаш бола советски гражданаш фашистски лоалара мукъабахара бахьан беча къизача тIем тIа Хьа ротан тIемахойи командираши турпалхой хилба».

Из документ комсомольцага Иван Гончаренкога делар 15 шу хьалха, танкови колонна советски тIемахошка дIалуш яьча митинге.

Завода партбюрон секретаро нов. Гончаренкос каст-каста болхлошта дувц Даьхен тIом болча хана шоаш даь тIемаш а ший подразделенен комсомольцашта карагIдийнна сийлен гIулакхаш а.

С. ВОРОНИН.

Къахьегама резервай дешархой совгIаташ

Укх шера 29 октябре советски къонача наха дездергда Ленински комсомола 40 шу дизар.

Из сийлен цIей вай Даьхенна къахьегама совгIаташ даларца дездеш ба советски кагий нахи мехкарийи. Комсомола 40 шу дизарна доагIаш дола совгIат кийчдеш ба вай республикан къахьегама резервай дешара заведеней дешархой а. Социалистически яхь а йоаржаяь шоаш тIаийца декхараш толамца кхоачашду цар.

Хургболча мехкдаьттахоша, машин-наькъахоша, гIишлошъераша, юрта боахаман механизатораша укх шера июль бетта кхоачашъяьй шера йола производственни план. Шоай торонаш а лаьрхIа цар тIаийцад базови предприятешка а гIишлошъеча а кхы тIа а шера планал совгIа ах миллион сом даккха. Тахан къонача дешархоша майрра дIаала йиш я из декхар а шоаш толамца ханал хьалха кхоачашдаь хилар.

Комсомола 40 шу дизара сийна лелаеча яхьа юкъе хьалхле лелаеш я № 1, 2 йолча технически училищай, № 1, 5 йолча ремесленни училищай, № 2 йолча машин-наькъа училищан, № 1 йолча гIишлошъеча училищан, № 1, 2, 4 йолча юрта боахама механизацен училищай дешархойи болхлойи коллективаш.

Грознени Донбассеи предприятешка практика чакхйоаккхаш Ленински комсомола 40 шу дизара сийна социалистически яхь а йоаржаяь № 1 йолча технически училищан дешархой чота тIа шера йолча планах доагIачул совгIа 225 эзар сомал совгIа ахча да. Къаьстта доккхий толамаш даьхад огнеупорникий-футеровщикийи болата конструкцей слесарийи комсомольций а къонача наьха а группаша. Донбассе мартеновски доменни пешкашта ремонт еш цу группай берригача дешархоша боккхийча болхлошта лаьрхIа йола нормаш лоархIам боллаш кхоачаш а тIехкхоачаш а ю. Комсомольцаша Новиков Юрас, Чиханов Дмитрие, Авдеев Александра, Мищенко Валере, Берилло Геннаде, Ковалев Юрас боккхийча болхлошта лаьрхIа заданеш 120—135 процент кхоачашъю.

Доккхий къахьегама толамаш даьхад гIишлошъеча № 1 йолча училищан дешархоша. Шоаш кхы а тIаийцача декхарех 40 эзар сом даккха дезача 41 эзар сом даьккхад цар производственни практике. Хьалхе лелаеш ба мастера Кутузов Николай Алексеевича группацара хургбола маляраш. Шера йола производстван балха план 237 процент кхоачашъяй цу группас.

Комсомола 40 шу дизара сийна яхь лелаеш къонача механизатораша шоаш чуийцар 3150 гектар ялат, 46 эзар центнер ялат аьрдар.

Ялат чуэцаш дика балхаш дарах сийдеш ба училищан механизатораш Губский Александр, Шахмаев Хожа-Ахьмад. Белинский Михаил, Магомадов Махьмад, Асхабов Ваха иштта кхы дуккха бараш.

Ялаташ чуэцаш доккха новкъостал дир городерча дешара заведеней дешархоша а. Цар совхозашка 20 эзар сахьата болх бир, планал совгIа шоай мастерскешка хьа а яь республикан колхозашта дIаелар 20 эзар сома маьха слесарни инструмент.

Республикан комсомоло тIаьхьехарах дешархоша доккха дакъа лоац материалаш кхоеш. Комсольски копилка чу хьалхара взнос яьй 200 эзар сом.

Толамца дешара духьа, профессеш дикагIа Iомаяра духьа дешархоша йоакхо ю шоай училищаши школаши оборудованеца тоаярна.

Ленински комсомола 40 шу дизара сийна тIаийца социалистически декхараш кхоачашдара лоаттабеча къовсамо кхы а чIоагIагIа кхотаю дешара заведеней коллективаш, тайп-тайпарча къамий дешархошта юкъера доттагIал чIоагIду. Из геттара лоархIаме да укх шера тха дешара заведенешка 500 гаргга нохчийи гIалгIайи кагий нах деша баьхка хиларца. Комсомола сийлен цIей толамца дездара цхьа уйла а йолаш эрсий а кхыча къамий а къонача дешархошца цхьана нохчийи гIалгIайи къонача наха денгара-ди мел доал тоаду шоай балха хьокхамаш.

Къонача наьха творчески хьинар къаьстта дукхагIа гучадоах ССКП XXI съезд гулъе аьнна баьча соцамо. Болхлой хила кийчлуш болча къонача наха чIоагIа дог айдаларца шоашта тIаийду кхы а лакхехьара декхараш. Шеко яц уж декхараш, комсомола 40 шу дизара сийна тIаийцараш санна, цар толамца кхоачашдерг хиларах.

П. И. ЛАТЫШЕВ,
Къахьегама резервай Нохч-ГIалгIай республикански управленен начальника заместитель.

Дукха ха йоацаш, МагIалбике из город йилла 25 шу дузача дийнахьа Коммунистически партени Советски паччахьалкхени гIорваьннача деятела Серго Орджоникидзена, дегIа памятник.

И. Плиев сурт.

Болх тоабара хьакъехьара къамаьл

Доккхий гIулакхаш кхоачашдеш я Алханчуртски мелиоративни обводнительно - оросительни системан (АМООС) управленен болхлой коллектив. Наьсарен района центре я цу управленен центральни усадьба, цхьабакъда цун участкаш-м вай республике хинна ца Iеш Къилбаседан-ХIирий республике а я. Ала дезаш да цу организацен 200 саг совгIа нах болча коллективо шоай декхараш доккхийча толамашца кхоачашдеш хилар.

Мелла дика цу коллектива хьокхамаш дале а, цунах кхоачам бaь Iергболаш-м бац цу организацен коммунисташ. Дукха ха йоацаш укхаза хиннача отчетан-хоржама партийни собране еррига уйла тIа а яхийта, дIахо производство лакхлургйола наькъаш белгалдоахаш къамаьлаш дир коммунисташа.

Собране отчетах лаьца доклад яьча нов. Волоховс а къамаьлаш даьча коммунисташа новкъост-ша Д. Г. Пащенкос а Н. В. Петровс а организацен болх тоабара йизза йоакхо а еш. йолаш йолча торонех боагIача тайпара пайда эца безилга белгалдаьккхар, хIаьта цул совгIа балхацара кхоачамбоацараш а гучадаьхар.

ЧIоагIа терко а еш дийцар собране, къахьегамхошта юкъе социалистически яхь йоаржаеча партийни организацес йизза хьалхле лелаяь ца хиларахи наха юкъера политически болх лартIа лелабаь ца хиларахи.

Коммунисташа яь критика хьа а ийца парторганизацен балхацара кхоачамбоацараш дIадаха декхарийла бир собранес ший соцамца керда харжа парторганизацен хьалхле лелаераш.

С. СУЛТАНОВ.

Цхьоалагlча цехе дика лел болх

Совнархоза тIиштIоний Управленен КШ я цIеношта кораш, наIараш, тховна материал, кхыяраш кийчъеш йола 1-гIа цех. Доккхий декхараш латт тха коллектива хьалхашка,—йоах начальник цеха волча нов. Устиновс.

Гаргга кхоачаш латт дерригача советски адамий дегаш гIоздоахаш дола деза денош. Октябра 41 шу дуза 7-гIа ноябрь ССКП аргIан йоаца XXI-гIа съезд вIашагIкхета дии. Цу деной сийна, къахьегама совгIаташца уж белгалдахарна цеха коллективо социалистически яхье а этта керда декхараш тIаийцад. 3500 кубически метр херх хьекха хьуна материал кийчъе; шера йола план 25 декабре кхоачашъе; керттереи вспомогательнии материалаш кхоярах бIаь эзар сом ахча кходе, иштта кхыдараш.

Уж декхараш цеха массаволча къахьегамхочоа дика довз, цул совгIа хIаранена хьалхашка оттадаьд сменах цо де доагIар.

Керда декхараш тIаийцача денз къаьстта дог айдаларца, безам тIабодаш къахьег цеха болхлоша. Из хьагойт хIанзалехьа а коллективо 2352 м³ херх хьекха хьуна материал кийчъяроа, 6.600 м² столярни изделеш кийчъяроа. Декхараш тIаийцача денз цеха коллективо баь болх лаьрхIача гучадоал, шоаш йиллача ханал 20 ди хьалха шера йол аплан кхоачашъяръ уж баргхилар.

Уж къахьегама толамаш шоаш хьахиннадац, — йоах нов. Устиновс,—дезача деной сийна тIаийца декхараш кхоачаш а тIехкхоачаш а деш низ макхоачча къахьегаш я районни Совета депутат волча Сиденкова столярни бригада. Сменах йола задани 250 процент кхоачашъю цо.

Иштта дика болх беш хьайоагIа Голованов керте вола кагирхой-плотникий бригадеи, нов. Ершовс кулгалду кагирхой - столярни бригадеи.

Коллективо чIоагIа сий ду шоашта новкъостал деш болча рационализаторий нн. Еришковеи, мастера Соловьевеи Головановеи кхыбарийи.

Сурта тIа: (аьрдехьа) — хийттача наIара гома чертеж мишта хила еза дIахьехаш воал бригадир нов. Сиденко, (аьттехьа) столяр нов. Балаян.

Плиева И. сурти тексти.

Вежараша Алавиевар говзалаш Iомаю

Рельсашта юкъе гIолла боагIача готтача новкъа йоагIа тележка. ЗIамигача саго лелаю из.

Гулбеннача болхлошта юхе гIолла ше тIех воалаш «Лорле!», — аьле цIогIа тох цо вела а къеже. — «Шоана ма моттадда тележка зIамига я, аьнна? Укхо-м цхьа тонни ах тонни мухь айбу шоана».

Цу тележка цIи автопогрузчик я. Из лелаеш аттеи ейи я. Грозненски вагонни депо ремонт еча моттиге тайп-тайпара деталаш: автосцепкаш, тормозной колодкаш, рессораш, кхыяраш хьатIакхухь цунца. Из депо хьакхаьчача цу тIа болх бе хьожавир Алавиев Хаваж. Казахстане вахача хана Алма-Атински ремонтни заводе пилорамщик хиннав из. Ше ваьча мехка цIавеча Грозненски вагонни депо балха вахар из. Еха къаьна вагонаш, цистернаш кхыйола деталаш вIашагIайохкача бригаде болх бир цо. Аьннар кхоачашдеш, дика болх бора къонача нохчочо. Цудухьа хьожавир из автопогрузчика тIа. Цунна из говзал Iомае механик Найденови воккхагIа вола электромонтер Меркулови хьожабир депо керттерча инженера нов. Коминске.

Дукха ха ялалехьа экзамен дIа а енна, машина лелае волавелар Хаваж.

Хаваж санна цу депо болх беш ва цун воша Ходжа а. Ходжа ва плотника говзал Iомаеш.

Дика доттагIий ба Хаважа депора бараш. Царех ба слесарь Кудрявцев, грузчик Давыдов, газосварщик Жавиков, иштта кхыбараш.

Сай говзал кхы а лакхъергья аз, — йоах Хаважа. — Железнодорожни клубе шоферий курсе деша ваха заявлени еннай аз.

Дуккха ха ялалехьа къонача Ходжаех а хургва плотник.

С. КЕРИМОВ.

Ленина цIерахча колхозе

ССКП XXI съезд гулъяреи Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен 41 шу дузача дени сийна керда доккхий декхараш тIа ца эцаш цхьаккха промышленни предприяти, цхьаккха совхоз, колхоз хургьяц вай Нохч-ГIалгIай респуолике. Укх деношка хьинар тIех даьккха, безаме, доккхий толамаш доахаш деча балхашца хьахьокх вай республикан къахьегамхоша керда тIаийца декхараш ханнахьа а дика а кхоачашдергхилар.

Первомайски районера Ленина цIерах йолча колхоза колхозникаша а XXI партсъезда сийна керда доккхий декхараш тIаийцар. Цар дош деннадар 10-гIа октябрь тIакхоачаш 450 гектар лаьтта аха а аьха, цу тIа гурахьа дув ялат дIаде. Цхьаоакъда, пайда бац шоаш денна дош кхоачаш ца деш хилча. 1-ча октябре хьатIакхаччалца колхозо аьха лаьтта 287 гектар мара дац. ДIаде деза кIа 800 центнер йолаш, дIадийнар 200 центнер я. Ялат дIадец «Беларусь» яхача цхьан тракторца мара. Колхоза агрономо В. Оленниковс йоах, укх деношка шиъ-кхоъ трактор кхы а хургья тха кIа дIадувш. Безам боагIар цо яхачох теша, хIаьта кхыча де дезача балхашка хьежача, 10-ча октябре уж кIа дIадийна баргбац аьнна хет.

Итт дийнахь чуийца даха дезаш, дош денна кхаьча ялаташ гидуаргаш, хьажкIаш, коартолаш я. 15-ча сентябре болабеннаб колхозникаш гидуаргаш чуэца. ХIаьта, 1-гIа октябрь хьатIакхаччалца чуэца езараш 360 гектар хиннача, чуийцараш 184 гектар мара яц. Гурахьа дIадувча ялаташта аха мукъа даккха дезаш да лаьтта. Цхьабакъда, хIанз лелача гIулакхагIа из ханнахьа вIаштIехьадаргдолаш дац. Еррига а гидуаргаш чуэцаш йоахкараш ши комбайн мара яц.

Гидуаргаш чуийцачул тIехьагIа, хьаяха езаш я 256 гектар хьажкIаш а. Царех 120 гектар ялата лаьрхIа я, 136 гектар силоса лаьрхIа я. ХIаьта, 1-гIа октябрь хьатIакхаччалца колхозо хьаяьха хьажкIаш 56 гектар мара яц, уж а силоса лаьрхIа я. БIаргагуча бесса, хьажкIаш а ерригаш хIана яц аьнна чуэца езаш я. Дикка тIехьадаха да хьайбашта Iан доакъар Iалашделга а. 1100 тонн гIожа доакъари 1 200 тонн силоси Iалашъе а, из доакъар 1-гIа ноябрь тIакхоачаш фермашка тIаоза а аьнна декхар тIаийцар колхозо. Цхьабакъда, 1-ча октябре Iалашдаь доакъараш — силос 1046 тонни гIожа доакъар 946 тонни мара дац.

ХIанзза мара хьаяха йолаеннаяц коартолаш а. 54 гектар йолча коартолех хьаяьхараш 10 гектар мара яц.

Иштта дукха балхаш да хIанзчул тIехьагIа Ленина цIерах йолча колхоза кхоачашдезараш.

Колхоза къахьегамхой эггара хьалхара дола декхараш да Iанга ца дохийташ уж балхаш ханнахьа йистедахар.

С. ЧАХКИЕВ.

Хьуна тамаш

—Мича вода яхий Iа? Коряжме вода-кха.

— МалагIча Коряжме?

— Хьанна хов из. ГIишлонаш еча вода.

— Фуй цига хьалъергьяр?

— Хими да.

— Фу хими?

— Хьаннна хов из.

(Поезда чу даь къамаьл)

Фу я Коряжма?

Котласски целлюлозни - каьхата комбинате оргнаборах водача сага мадарра ца ха йиш яр Коряжмерча къаьнарча монастыра юххе, ушалаш йолча хьуна юкъе улача Вычегде хьалъеча гIишлонах. Аз цхьа бакъдар дувцаргда шоана. Коряжме кхаьчача сох кхийтар итт класс йисте яьккха кагирхой. Уж укхаза бола ши бутт бар.

— Фу арахецаш хургья шун комбинат? —аьнна хаьттар аз царга.

Цхьаккха йист хиланзар, хIаьта цхьан йоIо ше дика ца тешаш аьлар:

— Дахчах пасташ еш хургья аьнна хет сона.

— ХIаьта кхы цхьаькха а да. Коряжме бела а белаш дувц Котласе каьхат ду (?!) фабрика юллача мандаташ а енна «командированех» нах бахкийтача московски цхьан организацен викалех.

Из иштта дале а, Вычегде хьалъеш латт ше чоалхане хиларга а йоккхалга а диллача хIанзалца ца хиннача тайпара йоккха химически производство. ХIаьта цо болх бергба духхьал цхьан бедалца — дахчанца, вешта аьлча духхьал вайна массанена а довзаш долча корсама, дихка хенашца.

Дахча мичахьа дIадохийт массанена а хов. Цунах мебель, цIенош, тIаьш, кхы хIамаш а ю.

Доага а дукха ду дахча, шахташка а дохийт из. Химес торо лу дикагIа кхетам болаш дахчах доахкача дикача хIамаех пайда эца, хIаьта кхы а нийсагIа аьлча из дахча латтача органически соединенех пайда эца.

Ювцаргья вай керттера соединени-клетчатка, гаьна овлашкара доагIа хий листашка урагIа дода яьсса клеточкаш. ХIара клеточка йIоахалла — кхоъ-йиъ миллиметр я, сомалга диллача цу боарамал бIаьзза зIамагIа я из. Цу морча зIамигача хьоасах фу доал аьнна хеталу. Теша хала долаш чIоагIа ба из хьоаса. Цунах яь ткъирг иззамиссел сома болча эггара чIоагIагIа долча болата саьргал ялхайттаза чIоагIагIа я.

Декъача дахчах ах гаргга клетчатка, вешта аьлча целлюлоза йоал. Химикий декхар да цунах целлюлоза къоастаяр, махулла дикагIа из цIенъяр, цунн хьоасаш кIаьддар... Из де аьта дахча хьалхагIа кислоташца, щелочашца, чIоагIа дIоах а дий, тоIа а дий кийчду. Цо зене йола соединенеш дIайоах. Цул тIехьагIа уж целлюлоза хьоасий дул, фильтраца цIенду, Iовд. Цунах галеш, картон, газет деш дола каьхат ду целлюлоза хул.

Маьлхе газет IажагIа хIана лу аьнна уйла яьйий оаш цIаккха а? Целлюлозаца йкса зенне йола хIамаш йоххалулга да из. Целлюлоза е кийчдаь аьта дахча химически кердача реагенташца кIай а деш, дIайоах уж. КIайяь а ах кIайяь а йола целлюлоза дикагIа дола каьхат деча йода. Цхьабакъда, нагахьа санна каьхат а ца деш, искусственни хьоаса, целлофан, киноленташ, пластмасса, нитролакаш, искусственни нихь де дезаш хуле, тоа а йийя целлюлозах вискозни е цу тайпара тоаяь йола целлюлоза ю. Из хургья Котласски комбинато арахеца кертера продукт. Шера 110 эзар тонн арахецаргья цо из. ХIама ца эшшаш хIанз вай ерригача промышленносто арахецар миссел хургья из. Ялх кубометр корсама дахчах яьча цхьа тонн целлюлозах искусственни хьоасан предприятеша 44 эзар квадратни метр даьри е 45 эзар кхалнаьха пасташ ергья.

Цу комбинате хьаергья вох долча а дIакъестача а дахчах хIанз вай ерригача картонажни фабрикаша ечун ах гаргга йола картон. Цу комбинато арахецача картонни яьшкаша шера йиъ миллион кубометр тара ю улгаш кходайтаргда.

Цхьабакъда из а деррига дац. Комбината кертера продукт яьчул тIехьагIа дIакъестача хIамаех коряжемски химикаша шера массехк миллион литр спирт доаккхаргда. Спирта цхьа литр йоаккхаш йиъ килограмм ялат дIадода.

Цу тамашерча комбинате цхьаккха хIама зехьа довц. Спирт даьккхачул тIехьагIа юхе юсача хIамаех доакъара дрожжаш ю, царех йисарех—ганарий даьттан меттел дIайолха литейни крепителаш ю, хIаьта иштта царех ю бетон еш а наькъашта тIаьш техкаш а дIайолха материалаш. Кертера йолча продуктагара дайиккхача цига хьадергда къаьстта цIена дола скипидар, лала даьтташ, чIоагIа мах бола катализатор — селен, соляной кислота,, кхыйола химически продукташ а.

ХургIолча предприятен йоккхало цецвоаккх. Цу гиганто шийга дIададахар чехка юхаметтаоттадергда. Миллиард сом гаргга мах бола продукци лургья цо, вешта аьлча мехка чухь цу тайпарча эттара йоккхагIа йолча Балахнински, Камски, Святогорски кхаь комбинато йоаккхачул дукхагIа. Укхазарча монастырах яхартда кердача комбината пена хьал теIай из. Духхьал сульфат-целлюлозни завода здани 535 метр йIаьха а цун лакхагIа дола дакъа дийттаза вIаштара даь цIенош миссел лакхал долаш а хургья!

Из я Коряжма, из да доккха хими!

(1958 шера 4 октябре арадаьннача «Комсомольская правдан» статья тIара).

Гарггарча хана чуийце яха хьажкIаш

Республикан совхозийн колхозийн кхашка чуэцаш латт укх шера дика хьийкъа хьажкIаш. Бакъда, цар хувкъар доа ца деш уж чуэцилга вIаштIехьдаргдац лоаццача ханеи агротехнически бокъонаша яххача бессеи из болх ца бича.

Дика вIашагIбеллаб хьажкIаш чуэцара болх Курчалоевски Шелковскойи районашка. Цига чуийца яьннай 50 процентагара 90 процентага кхаччалца йола хьажкIаш.

Дика лел из болх «Гудермесский», «Шалинский», «Джалка» яхачей совхозашка а. 70—80 процент хьажкIаш чуийца яьннай цига. Цу колхозашкеи совхозашкеи доагIача бесса леладу хьажкIаш чуэцаш болча болхлошта алапел совгIа ялатаца (натура) мах балара гIулакх.

ХьажкIаш чуэцара болх ладара лел республикан ерригача колхозашкеи совхозашкеи цхьана лаьрхIача. ДIайодаш латт эггара толашагIа йола ха, цунца хьажкIаш йоиш а талхаш а хиларца лохлу цар хьувкъам, фуна дикал.

Республикан колхозашкеи совхозашкеи чуэца езача 76.978 гектар хьажкIех чуийца яьннай ерригаш а 40.304 гектар, е 52 процент. Царех а ялата лаьрхIа чуийцаяц 6.706 гектар мара. Вожаш силосаи мошача доакъарийнеи хьакхай.

Iалаьмате ладара лел хьажкIаш чуэцилга Советски, Первомайски, Саясановски, МагIалбикеи районий колхозашка. 3—30 процентага кхоачаш мара чуийцаяц цига уж хIанз а. Иштта лел из болх «Октябра 40 шу» яхечеи, «Красноармейский», «Назрановский», «Ингушский» «Лермонтовский» совхозашка а. 20—40 процент мара чуийцаяц уж цига.

Чуэцанза латта хьажкIаш ялата лаьрхIа хиларга хьажача, уж чуэцар тIехьадала мегаш а, хьажкIаш йовра кхерам болаш а да.

НГIАССР юрта боахаман Министерствои, районий юртбоахаман инспекцеши, совхозий директораш, колхозий председателаши декхарийла ба цу гIулакха чIоагIа терко е а, ца йойташ уж чуэцарна деррига низаш оарцагIдаха а.

Иштта ладара из болх цхьайолча колхозашкеи совхозашкеи лелар сенца дувзаденна да аьлча, из да цхьаболча кулгалхоашта ялата лаьрхIа йола хьажкIаш чуэца сихвала везац, аьнна хеташ хиларах. Царна хет кхаьча хьажкIаш ше-шегIа фуала ювлац (йовц), аьнна, дукхагIа уж латташ хилча дикагIа кхач, аьнна. Цхьабакъда, гIадамех а йоахкаш латта хьажкIаш михо кагъеши, гIадамаш Iолегаши, оалхазараша а кхыча зе деча хIамаша а фийг буаши йоаю. Цул совгIа гIадамий лордаш — хьажкIий хенацара эггара дикагIа дола дакъа Iолег, йов, хIаьта иззамо новкъа я уж латташ хилча гурахьа ялат дIаде лаьтта ахарна а.

Цхьаболча колхозийн совхозийн кулгалхоша кулгашцеи чоалхане йоацача машинашцеи уж чуэцилга ца а лерхIаш комбайнашца уж чуэцилга лерхI. Цхьабакъда, дицде йиш йолаш дац укх шера цу балха тоъал техника — комбайнаш ца хилар, цудухьа сихагIа уж чуийца яхарна юкъе озанза барбац кулгашцара болх а, чоалхане йоаца ялат чуэца машинаш а.

Теркалде а кхыча боахамашка дIадоаржаде а мегаргдолаш гIулакх да хьажкIаш чуэцача Шалински района «Джалка» яхача совхозе Зармаев Iабдул-СаIида звенос доладаьр. Цар марсашца гIадамаш а тIехь хьажкIаш хьакха а хьакха, мул тIа дIаоттаю уж кучкаех, йокъаялийта. Зармаевна хетачох 6—7 ди мара дезац уж йокъаяла. Цул тIехьагIа хьатта хьатIа а ена хьайоахаргья уж, хIаьта гIадамех аргIаш дергда.

Къахьегам кIезигагIа хургболаш хьажкIаш хьакха мегаргья йол хьокхача косилкашца, лобогрейкашца, жаткашца. Иштта уж хьокхаш хилча хьажкIаш хьалъэцари кучкаех дIаоттаяри мара дисац кулгашца де дезаш. Цо сихагIа чуэцийтаргья хьажкIаш.

Лобогрейкашцеи, жаткашцеи, йол хьокхача косилкашцеи хьажкIаш хьокхаш хилча, царех машина гон тIа кхоаччашехь а цунна никъ боахаргболаш, хьоккхашехь хьажкIаш хьалъэца болхлой оттабе беза.

ГIадамех хьаяьха янна хьажкIаш, тIехьа ца а тетташ къоастае еза царех йоаллача тIоадалгеи уж телха хиларгеи хьажжа.

Царех йоаллача тIоадалга хьажжа хьажкIаш къоастаеш хилча царех кхо тайпа де деза:

1) йокъаеннараш 16 процентага кхоаччаш мара тIоадал ца йоаллача хьажкIий фийгаш тедалуш хилац, тедаш хилча фийга дакъилташ дикъа хиларах эттIа а эттIаш дIаух.

2) тIаьдо яраш — 16 процентагара 22 процентага кхоаччаш тIоадал йоалларaш, фийгах мIарилг Iеттача холуш цун лер тIаюсаш хул.

3) ТIаьда яраш — 22 процент а кхы совгIа а гIоадал йоалларaш, фийг мIарийца дикка тоIалуш хул. Цар фийга тIа мIара тоIаьчул тIехьагIа дикка холуш кIоагилг бус.

Телха а, иштта кхачанза а йола хьажкIаш хьа а харже хьайбашта хьувкх. ХIаьта, йоакъаеннеи эшшача бесса кхаьчаи яраш пачхахьалкхен заготпункташка дIател, боахама складашка дIаоттаю.

Боахама лаьрхIа юхе юташ йола тIоадал йоалла хьажкIаш маьлхе йокъаю дIаоттаялехьа.

Уж йокъаеш хилча 2—3 хьажкIа вIашта йижача, кхы совгIа боацаш биткъа тIоа а баь маьлхе йоаржае еза уж. Царна кIал дул е декъа ча, е докъаденна зIараш, е гIадамаш. Гуйран тIоадал эттача доашка чутовс уж.

Нагахьа санна хьажкIех 22 процентал совгIа тIоадал а йоаллаш юкъе фо хила дезаш уж хуле, хьажкIий тIоашта юкъе йохк е гидуаргий чIегIаш, е саьргаш, е фо кхетийта турбай решеткаш.

ХьажкIаш чутовса доарч кхоачамбалла доацашш хуле, царех шоех аргIаш а даь дIаоттае мегаргья уж. АргIаш де мегаргда ялат лорадеш йолча моттигашта юхе, къаьстта царна шоашта ха оттаде дезаргдоацаш.

АргIаш де хьакъоастаяь моттиг бокъонца нийс а йийя, буци нувхаши дIа а яьхе цIенъю. ТIаккха 15—20 см. сомал долаш ча дулл цу тIа, е гидуаргий чIегIаш йохк.

ХьажкIий аргIа хургдолча площадкан йистаца, пхорагIа, хьажкIаш а йоахкаш дола гIадмаш дохк хIара гIадама юкъе 0,5 метр юкъ а юташ, бух бола оагIув арахьа а йолаш.

Цу гIадамий йовкъаш тIа хургдолаш, аргIан йистаца, дIоахалла дохк 15—20 см. сомал дола хьажкIаш йоахкача гIадамий морхIаш. Цар кIалхара оагIош вIашкаэттаи канаш цаI шоллагIчоа тIа нийслуши дохк уж. Го баьккха уж дахкачул тIехьагIа юкъе Iойоассаю гIадамех хьаяьха хьажкIаш. Гонахьа дадача морхIий локкхал хьажкIаш юкъе йоассаяьчул тIехьагIа, пхорагIа кIал дахкача гIадамий бовхьаш, тоIадийя юха хьатIадохк дIоахал дада морхIаш хьа а лоацаш.

Иштта дотташ дола аргIаш 2 метрга кхаччалца лакха дотта йиш я.

АргIан бухь баккха юкъе а хьажкIаш йоассаю. Цар лакхал (аргIан йистел совгIа), 0,5—0,7 метр хила деза. ТIаккха ча тIатох царна 0,5 метр сомал а долаш, хIаьта бухьа тIатехача чана сомал 0,75 см. кIезигагIа доацаш хила деза.

ХьажкIаш талхий хьежа аргIанна юкъе, хьажкIашта юкъерча цун даькъах фо чуахийта 25 см. сомал дола турбаш оттаю.

А. ШУМИЛИН.

Студенташ аханза даьдача лаьтташка болх беш ба

Грозненски нефтяной институте Казахстанера письмо денад. Цу тIа «Молодая Гвардия» яхача совхоза кхашка грозненцаша - студенташа ду балхаш дувц. Юртбоахаман инвентара ремонт еш а гIишлош хьалъеш а ба уж.

Письмо тIа Юрий Панибрата кулгал деш йолча бригадо даьха толамаш белгалдоах. Бахача наха, хьайбашта эшаш йола гIишлош хьалъеча хIара дийнахьа йола норма 300—400 процент кхоачашъю цар.

Юртбоахаман инвентара дика ремонт ярах белгалбаьнна ба студенташ А. Метельский, Б. Харитонов, иштта кхыбараш а.

С. ШАМХАЛОВ.

Городерча къахьегамхоша юрташта гIо ду

Гуйрийна ялаташ чуэцара балхаш йистедоахаш латт вай республикерча совхозашкеи колхозашкеи. Укх деношка городера дукха болхлой бахаб юрташка ялаташ чуэцача новкъостал де.

«Грозненски» совхозе баха хиннаб статистически техникума студенташ. ХьажкIий 80 гектара тIара 3 эзар центнер томараш-тIехь хьажкIаш яьхай цар.

ХьажкIаш чуэцаш къаьстта дика болх баьб студенташа Сайдулаевси, Махмудовси, Богатыревси, иштта кхыбарашеи.

Старопромысловски районера 300 гаргга саг нефтяникаш хиннаб 2-ча шурий совхозе баха. 17 гектара тIара хьажкIаш чуийцай цар. Уж чуэцаш дика болх бир плотнико Стебичевси электросварщико Гороховси. Дийнахьа цар ши норма кхоачашйора.

С. САИДБЕКОВ.

ДикагIа вола рационализатор

«Малгобекнефта» нефтепромыслови управленен рационализатораши изобретателаши ди тIехьагIа дикагIа балхаш деш ба. Цу управленен къахьегамхоша 1957 шера ийс бетта 300 рационализаторски предложени балха юкъе йоалаяьй, хIаьта укх шера 450 предложени еннай цар. Царех ийца пайда 80 эзар сом ба. Из ба дахача шерарчул 300 эзар сом дукхагIа.

Рационализаторашта юкъе къаьстта дика болх бу керттерча механика Николай Андреевича Коротковс. Ийс бетта цо еннача 12 предложенех бIаь эзар сом пайда баьннаб.

Коротковс еннача предложенешца берригача мехка пайда баргбола предложенеш а я. Масала, «Мехкдаьтта доаккхача станокашта-качалкашта бестекстропни передача». Из предложени тохкаш Коротковца болх баьб ремонтно-механически цеха начальника нов. Дзабиевс. «ТоIадаьча феца тIера мухь Iобоахаш йола предохранительни клапанаш поршневой насосашта», яхаш я шоллагIа йола предложени. Цу предложене торо хулийт агрегат соца а ца еш, моллагIча хана а клапана балхага хьажа.

ЧIоагIа пайдана лоархIаш я Коротковс енна кхыйола рационализаторски предложенеш а.

Коротковс беча балха ма боагIа теркам тIабахийтац НПУ кулгалхоша. «Мехкдаьтта доаккхача станокашта-качалкашта бестекстропни передача» яха предложени хIанз а балха юкъе яхийтанза я.

ХIанз нов. Коротков берригача мехка пайда баргбола керда шиъ рационализаторски предложени тохкаш воал. 1-ча ноябре уж йистеяха дош деннад цо.

И. АПУРИН.

Нохч-ГIалгIай АССР-а дукха бераш долча ноаноашта „Матерински слава“ яха орденаши „Медаль материнства“ яха медалаши яларах

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

«Медаль материнства» яха II-ча степена медаль пхи бер а даь уж хьалкхедаьча ноаношта.

1. **Абдулвагапова Захра** — Грозненский района Виноградное яхача юртарча цIен нанна.
2. **Абдулмуслимова Тамара** — Веденский района Агишты яхача юртарча цIен нанна.
3. **Абубакарова Айзан** — Урус-Мартановски района Чечен-Аул яхача юртарча цIен нанна.
4. **Абуева Космат** — Веденски района Агишты яхача юртарча цIен нанна.
5. **Алимханова Асма** — Урус-Мартановски района Алхан-Юрт яхача юртарча цIен нанна.
6. **Алдиева Саждат** — Советски района Ушкалой яхача юртарча цIен нанна.
7. **Айдаева Салихьат** — Советски района Борзой яхача юртарча цIен нанна.
8. **Арсанукаева Банати** — Советски района Советское яхача юртарча цIен нанна.
9. **Батаева Маржан** — Советски района Вашиндорой яхача юртарча цIен нанна.
10. **Бабиева Килсани** — Курчалоевски района Октябра 40 шу яхача колхоза колхозница.
11. **Бибулатова Аминат** — Советски района Кирова цIерах йолча колхоза колхозница.
12. **Баговдинова Мисида** — Советский района Сталина цIерах йолча колхоза колхозница.
13. **Балгаева Санипат** — Веденски района Элистанжи яхача юртарча цIен нанна.
14. **Басирова Халисат** — Советски района Сталина цIерах йолча колхоза колхозница.
15. **Висаева Тайбат** — Урус-Мартановски района «Красноармейски» совхоза болхлочоа.
16. **Ганчаева Халимат** — Урус-Мартановски района Гойты яхача юртарча цIен нанна.
17. **Галбацалиева Узейнат** — Советски района Сталина цIерах йолча колхоза колхозница.
18. **Горшенева Ольга Николаевна** — Грозненски района Первомайская яхача станица цIен нанна.
19. **Даудова Азман** — Урус-Мартановски района Чечен-Аул яхача юртарча цIен нанна.
20. **Данаева Заман** — Веденски района Белгатой яхача юртарча цIен нанна.
21. **Данчаева Iайшет** — Веденски района Махкеты яхача юртарча цIен нанна.
22. **Даудова Рукъат** — Веденски района Гуни яхача юртарча цIен нанна.
23. **Джамолуева Азман** — Веденски района Гуни яхача юртарча цIен нанна.
24. **Джанаралиева Шапаат**—Веденски района Гуни яхача юртарча цIен нанна.
25. **Джабраилова Залца** — Урус--Мартановски района Гойты яхача юртарча цIен нанна.
26. **Доцева Яха** — Саясановски района Ленина цIерах йолча колхоза колхозница.
27. **Дудаева Мария** — Саясановски района Ленина цIерах йолча колхоза колхозница.
28. **Ислангириева Манжа** — Курчалоевски района Ленина цIерах йолча колхоза колхозница.
29. **Исаева Байкал** — Урус-Мартановски района «Красноармейски» совхоза болхлочоа.
30. **Исаева Зайнби** — Советски района Советское яхача юртарча цIен нанна.
31. **Киценко Таисия Ивановна** — Первомайски района Первомайское яхача юртарча цIен нанна.
32. **Кулаева Эйза** — Грозненски района Кень-Юрт яхача юртарча цIен нанна.
33. **Магомадова Байсари** — Курчалоевски района Ленина цIерах йолча колхоза колхозница.
34. **Межиева Рахимат** — Советски района Большие Варанды яхача юртарча цIен нанна.
35. **Минкаилова Евдокия Борисовна** — Урус - Мартановски района Гойты яхача юртарча цIен нанна.
36. **Ноамаева Мея** — Урус-Мартановски района Старые Атаги яхача юртарча цIен нанна.
37. **Нураева Кела Ахметовна** — Грознен Ленински района цIен нанна.
38. **Романова Мария Ивановна** — Урус-Мартановски района Чечен-Аул яхача юртарча цIен нанна.
39. **Оздамирова Маржан**—Курчалоевски района Ленина цIерах йолча колхоза колхозница.
40. **Орцуева Катя** — Советски района Памятой яхача юртарча цIен нанна.
41. **Саламова Неби** — Саясановски района Ленина цIерах йолча колхоза колхозница.
42. **Северюхина Анфиса Даниловна** — Грозненски района Комсомольское яхача юртарча цIен нанна.
43. **Совнукаева Хадижат** — Урус-Мартановски района Чечен-Аул яхача юртарча цIен нанна.
44. **Солтагириева Амани** — Веденски района Гуни яхача юртарча цIен нанна.
45. **Солтамурадова Ибанат**—Саясановски района Ленина цIерах йолча колхоза колхозница.
46. **Солтангиреева Пирдос** — Веденски района Гуни яхача юртарча цIен нанна.
47. **Сулиева Эминат** — Веденски района Ведено яхача юртарча цIен нанна.
48. **Тепсаева Алима** — Советски района Борзой яхача юртарча цIен нанна.
49. **Тесаева Зуран** — Веденски района Махкеты яхача юртарча цIен нанна.
50. **Тепсуева Куцихат** — Веденски района Агишбатой яхача юртарча цIен нанна.
51. **Турпалханова Жовзан** — Веденски района Тазень-Кале яхача юртарча цIен нанна.
52. **Умарова Айзан** — Урус-Мартановски района Чечен-Аул яхача юртарча цIен нанна.
53. **Усумова Кока**—Саясановски района Ленина цIерах йолча колхоза колхозница.

34\. **Федотова Надежда Андреевна** — Советски района Зоны яхача юртарча цIен нанна.

55\. **Чабдарханова Дату** — Веденски района Сельментавзун яхача юртарча цIен нанна.

56\. **Шаипова Эби** — Курчалоевски района «Новая жизнь» яхача колхоза колхозница.

57\. **Шерипова Белисат** — Веденски района Ведено яхача юртарча цIен нанна.

58\. **Шурбанова Курбан** — Веденски района Гуни яхача юртарча цIен нанна.

59\. **Эльбузарова Курбика**—Урус-Мартановски района «Красноармейски» совхоза болхлочоа.

60\. **Эльмурзаева Мединат**—Урус-Мартановски района Старые Атаги яхача юртарча цIен нанна.

61\. **Юсупова Кока** — Курчалоевски района Ленина цIерах йолча колхоза колхозница.

62\. **Ясханова ПятIимат** — Саясановски района Ленина цIерах йолча колхоза колхозница.

63\. **Ясагова Менги** — Веденски района Элистанжи яхача юртарча цIен нанна.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
М. КОМАРОВ.

г. Грозни.
1958 шера 26-ча сентябре.

Дунен халкъашта юкъера вахар

АРАДОВЛА!

Ливане Рашид Кераме керте а латташ йола керда правительство оттаяр цу Iарбий мехкарча патриотически наьха боккха толам ба.

Империалисташа оттаваьча Шамуна духьал а мехкарча къаман хьалхташа маьххара политика йола правительство оттаяра тIехьа а йола халкъа восстани биъ ах бетта йIаьхъелар. ГIайттача наха бокъо йоацаш лоаттаду ший Iаьдал дIадаккхийтар.

Шамунага, керда президент Фуад Шехаб харжар а Рашид Кераме керте латта правительство вIашагIтохар а Iалащдайтар. Шехабеи Керамеси яхачох къаман хьашташ чакхдоаккхаргдолаш я цар программа. Мехка чухь наха сатийна дола вахар юхаметтаоттаде, шоай лоархIамегIа йолча Iарбий пачхаьалкхенашца вежарашха дола гIулакхаш юха а дIадоладе, 1943 шерарча Къамий пактага хьежжа йола арахьара политика лелае дош деннад Шехабеи Керамеси. Цу принципаша йоах, цхьаккха тIема блока юкъе дакъа ца лоацаш а цхьатаррарча бокъонашца кхыча ерригача пачхаьалкхенашца бартцхьоагIо лоаттаеш а йола нейтральни пачхаьалкхе хургья Ливан.

Шехабеи Керамеси шоай кертера деккхар лерхI Ливанара кхыча мехкий эскараш махулла чехкагIа арадахар.

Цудухьа Бейруте ше эггара хьалха американски посол тIайийцача хана Керамес аьлар американски эскараш Iалаьмате чехка арадаха деза аьнна.

Американски интервенташ Ливане баьхка бар шоаш оттадаь Шамуна сий дайна Iаьдал кIалхара дакъха. Шамуна новкъосталца Ливан шоай лоIамах долча Iарбий мехках дIакъоастае, цу мехках Iарбий кортамукъален болама духьал къовсам лоаттабу база е беннабар уж. Фу хилар цунах? Ливана кердача кулгалхоша хьаккхайкаду Ливан Iарбий кортамукъа йолча пачхаьалкхехнашта юха юкъе яхар а хIаьта оккупанташка Ливанера арабала алар а. Оккупанташта иштта эхь хулаш чакхдаьлар из гIулакх!

Бейрута гоннахьа оккупанташа таькаши йоккхий топаши оттаяьча хана ливанцаша американски оккупанташца майрра дувц. Из беций «низа позице тIара» яха политика йохарах бола тешам! Из беций вай хана агрессена духьал гIайттача наха агрессорий тIема низ мишта бохабу гойташ бола хьокхам.

Цхьабакъда Американски агрессораш шоай гIулакх бизза дехарг лерхIаш ба аьлча хьаькъалца хургдац. Герзаца кийчъяьча Шамуна бандаца оагIув лувц цар хIанз, цунна шоай герз а телаш. Оккупанташта эскараш арадоахилга тIехьа татта бахьанаш хилийта мехка чухь наха низаш деш кегараш лелабу цар. ХIаьта реакционераша Керами правительствон болх бохабе шоай низ вIашагIбетт.

Ливане американски интервенташ мел болча хана, цу мехка порядок а машар а хила йиш яц, ше бахьан селлара дукха ливански халкъо цIий Iодахийта йола цар къаман программа чакхъяккха йиш яц.

Германски Демократически Республика. Берлинера кагий нахи мехкарийи хьинаре дакъа лоацаш ба атомни герза духьаларча боламе. Кортамукъача немецки кагирхой Союза членаш «машара вахте» этта ба, цар демонстрацеш а вIашагIъехк. Цу демонстрацешка малхбузехьарча Берлине баха нах Малхбузехьарча Германес еча атомни герза кийчона духьал бовла тIахьех.

Сурта тIа: Шарлоттенбургерча западноберлински районера кортамукъача немецки кагирхой Союза члений демонстраци. Кагирхошта бе йоал «Атомни валара духьалара къовсам!» яха лозунг тIа дола транспарант.

Центральбильда сурт.

Китайски халкъо ший даьхе вIашагIтохаргья

КНР-а Пачхаьалкхен совета премьера заместителa Чэнь Ис даь кхайкарал

Пекин. (ТАСС). Синьхуа агентствос яхачох, Германски Демократически Республикан ийс шу даьнна ди дездеча ГДР-ан Китаерча посола П. Вандела вийха вахача, КНР-ан Пачхаьалкхен совета премьера заместителa Чэнь Ис аьлар, нагахьа санна Цзиньмыньдао яхача острована КНР-с йоакхий топаш еттилга ханна соцадар США-с Китай низ ца кхачарах да аьнна США-на хете е из тIом сацийта яхаш шоаш дIадийхар КНР-ас кхоачашдаьрг лаьрхIа уж бале, чIоагIа гIалатъюьл Шташ.

Китайски халкъ Тайвань, Пенхуледао, Цзиньмыньдао, Мацзудао яха островаш мукъадаханза а Iергдац, кхыдола мехкаш шоай чурча гIулакхашта цIаккха юкъе а лелхийтаргдац, аьлар Чэнь Ис.

США-на хIанз цаI мара никъ бац — Китаян чурча гIулакхашта юкъе лелхилга соцадари Тайванера а Тайваньски проливера а дерригa шоай эскараш арадахари мара. Шоай бIеха уйлаш чакхъяха моллагIча тайпара Америкaн ВIашагIкхийтта Шташ гIортарах ка яргъяц цар, хIаьта цу гIулакхах цар де лаьрхIар массаз дохарг а да.

Укх тIеххьарча итт шу совгIа йолча хана китайски халкъа, къаьстта Тайванера, Пенхуледаора, Цзиньмыньдаора, Мацзудаора китайцех болча тIема гIулакхерчеи граждански наха Iалаьмате йоккха хало хиннай американцаша китайцаш летабарах. Американски тайпа-балхах латташ дола из Iазап цхьаккха дича кхы дIахо ла йиш йолаш дац тхо. Китайски халкъ ший дош шийна къоастаде могаргдолаш а США ший чура гIулакхашта юкъе лелхилга кхы дIахо лоалургдоацаш а да.

Нагахьа санна американцаша чанкайшистски кемаш лорадергдеце, Цзиньмыньдаона йоккхий топаш еттилга ворхI дийнахьа соцадергдолаш а, хIаьта иштта китайски халкъанеи чанкайшистски ордингаи юкъера граждански тIом дIабаккха лаьрхIа, дош машарца къоастадергдола переговораш дIайолае предложени оттаеш а хилар дIакхайкадеш, Тайванерча, Пэнхуледаорча, Цзиньмыньдаорча, Мацзудаорча китайцех болча тIема гIулакхерча а граждански а нахага даь кхайкарал арадаьккхад КНР-а оборонан министра Пын Дэхуайс, аьлар Чэнь Ис. нахах къахеташ гIулакх а да, цунца цхьана сийлахь-бокkхача патриотически тIахьехам а ба. ХIара дог цIена дола китаец цу тIахьехама тIехь хила а веза, беррига китайцаш вай юкъерча моастагIчунна — американски империализманна духьал лоаттабеча къовсаме цаIаш хинна дIаовтта а беза.

Американски агрессена духьал лоаттабеча къовсаме китайски халкъаца вежарашха уйла йолаш а из хьаллоацаш а хиннад массаз германски халкъ, аьнна белгал даьккхар КНР-а Пачхаьалкен совета премьера заместителa Чэнь Ис аьлар, Китай правительствон а китайски халкъа а цIерах дег чура баркал ала безам ба са германски халкъа. Цу къовсаме СССР-а а социалистически кхыча мехкаша а чIоагIа хьаллаьцад китайски халкъ. Иштта Китайски халкъагахьа да дерригача дунен тIара машар беза мехкаш а халкъаш а. Цо тешал ду китайски халкъо лелаер нийсхо хиларах, хIаьта США бокъонца харцлувш хиларах а. Дукхача хана денз США-с дIалийца да Тайваньи Пэнхуледаои, хIаьта хIанз Штаташ кхы а дIахо яхай, «тIом дIабаккха» йоахк яхаш бахьан а доахаш Цзиньмыньдаонеи Мацзудаонеи кулг тIакхувдаду цар, цунца Китай йохае а «ши Китай» хилийта шоай йола бIеха уйлаш кхоачашъе а гIерташ. Цхьабакъда китайски халкъо цхьаккха тайпара чакхйоалийтаргъяц уж бIеха уйлаш. Китайнеи США-неи юкъера къовсаме дола гIулакхаш переговорий наькъаца Варшаве къоастаде кийча да китайски халкъ, цхьабакъда цо цIаккха а могийтаргдац цар уж гIулакхаш телхаделга а, цхьан Китаях ши Китай е уж гIертилга а, Китай чура гIулакхаш дунен халкъашта юкъера гIулакхаш да яхаш цар увттаделга а.

Сийлахь - доккхача китайски халкъо моллагIа духьаленаш а американски империалисташа лелабу тийшаболх а бохабергхилари ший даьхе вIашагIтохара сийдола гIулакх цо чакхдоаккхаргхилари дувца дезаш дац.

Китайски Халкъа Республикана духьаларча США провокационни гIулакххех.

Сурта тIа: Цзиньмыньдао яхача гIайренгахьа долхача чанкайшистски кемай отряд накъа йоаккхаш долча американски тIема кема тIа.

ТАСС фотохроника.

Капиталистически мехкашкара забастовочни болам

Англе Нонитона (Уорикашир) юххе уллача «Ковентри» яхача кIор боаккхача шахтерча ши эзар совгIа болча горнякаша алапий лакхдар а къахьегама хьал тоадар а дехаш забастовка яьй. Цар гIулакх мога а деш забастовка хьоаяьй лоалахарча «Бинли» яхача шахтерча 300 горняка а.

Английски къахьегамхой бартцхьоагIо лакхъяро торо хулийт предпринимателашца лелабеча къовсаме керд-керда коталонаш яха. Укх деношка Глазгорча шин промышленни предприятей болхлой шоаш дехар кхоачащдайта вIаштIехьадаьннад.

«Оливетти» яхача кепа тохача машинкай завода 600 болхлочо а толамца чакхъяьккхар забастовка. Из забастовка ярах законах доацаш дIаваьккха цеха староста администрацега балха юха дIа а оттавайтав.

5-ча октябре ахбийса яьлча йолаялар 24-сахьата хинна французски радиони телевиденени технически болхлой забастовка. ГIайттараша дIадех алапий лакхдар.

6-ча октябре Iурра Японерча 90 американски тIема базашкарча болхлоша хьоаяьй 24-сахьата хинна американски тIема администрацес беча Iоткъама духьалара забастовка. Забастовкан хьалхле лелаю Японерча (Дзентюро) американски эскара гIулакх деш йолча, 50 эзар гаргга членаш болча болхлой Ерригаяпонски профсоюзо.

(ТАСС).

Пакистанера хьал

КАРАЧИ. (ТАСС). Пакистана президента Мирза Искандера мехка тIема хьал оттадарах кхайкарал даьд. Укх деношка кепа техача прокламаце тIа я 1956 шерара конституци дIададаккхарахи национальни собранеи, провинцешкара законодательни собранеши дIаяхарахи, центральнии провинциальнии правительстваш дIаяхарахи политически партеш соцаяйтарахи президента яь заявлени. Генерал Мохаммед Айюбхан Пакистана эскара главнокомандующи, тIема хьалах дола закон кхоачащдеча администрацена керте оттаваьв президент, хIаьта дерригa тIема низаш а цун командованех хургдолаш цунга дIаденнад.

Дели. (ТАСС). Дели радиос хоам бечча бесса, Пакистане военни положени оттарах специальни военни судаши дисциплинарни судаши вIашагIъехкаш я. Военни положенех дола закон дохадеш е «мехка хьашташта духьалара гIулакхаш леладеш» болча наха суд ю е хьалъэлла боабезаш, е даиман набахта е каторжни балхаш деш хургболаш чубохка.

Англе болат лоаладелга лаьгIденнад

Лондон. (ТАСС). Укхаза кепа техай металлургически промышленностен управленен Англе болат лоаладелга лоархIаме лаьгIдаларах долча хоамашта. Иштта, нагахьа санна укх шера хьалхарча квартале лоаладаь болат 1957 шера хьалхарча квартале лоаладаьчул 1 процент кIезигагIа хиннадале, шоллагIча квартале болат 10 процент кIезигагIа лоаладаьд, хIаьта кхоалагIча квартале 16 процент кIезигагIа лоаладаьд дахача шера шоллагIчеи кхоалагIчеи кварталашца нийсдича.

Чанкайшистски провокатораш юхатехаб

ПЕКИН. (ТАСС). Агентствос Синьхуа хоам бечча бесса, 10 октябре Iуйрийна 7 сахьат даьлча Чанкайшистски фецарча-тIема низий ялх самолет Китайски Халкъан Республикан Саньдао, Лунтянь (Провинци Фуцзянь) яхача районашка гIайтта хьачуяьхкай. Халкъа-мукъален эскара фецарча-тIема низий самолеташ цу сахьате гIайтта а гIайтта моастагIий самолеташ дика човхайир. Китайски летчикаша сигал даьча довнаца кхоъ чанкайшистски самолет йохайир. Царех шиъ Лунтянь районе Iочуежар, хIаьта кхоалагIаяр Пинтань яхача гIайренна юхе форда чу ежар. ЦаI чанкайшийстски летчик-эпсар плен вигав.

Укхаза дешаш дуккхача къамий нах ба

Нохч-ГIалгIай респотребсоюзо укх шера вIашагIъеллай потребительски кооперацеuна кадраш кийчъяра декхар дола торгово-кооперативни школа.

1958—59 ш.ш. школас кийчвергва 90 продавец, 30 бухгалтер. Школе деша багIа дуккхача къаман кагирхой. Царна юкъе гIалгIайи нохчийи 40 йоI я. Школе деша багIача эрсашца, эрмалошца, хIирашца южарий санна барттайна, вIаши доттагIал долаш ба уж.

Шоай специальность Iомаярал совгIа дешархоша Iамаергья фотографа, закройщика говзал, авио гIулакх, болх беш хургья художественни самодеятельность.

ЦОРОЕВ.

Сурта тIа: занятешка баха гулбенна латт аьттехьара-аьрдехьа: Бакаева Ц. — гIалгIа, Казанцева Флора — эрсе, Дзахова Эльза — хIире, Матаев Надре — нохчо, Мальсагова Зара — гIалгIа, Байбуртян Эдик — эрмало, Байбатырова Зина — нохчо.

Первомайски районера тхога язду

Культуран ЦIенна новкъостал деза

Первомайски районе бахача наха сакъердаме салоIаргдола гIулакхаш леладе (концерташ увттаде, беседаши лекцеши вIашагIъехка, кхыдола сакъердаме хIамаш де) декхарийла да Апришенко Виктор заведующи вола культуран ЦIа.

Апришенкос цига болх бу дукха ха я. Культурно-массови мероприятеш лелае гIерташ чIоагIа къахьег цо. Цхьабакъда, цхьан сагага кхоачащдулургдац из декхар. Комсомола райкомо соцам баьбар Куркиевс драматически Кавиевс хоровойи кружокаш лелаергйолаш. Куркиевс кIезиг-дукха шийна тIабилла болх дIахьо, бакъда, Касиевс хIама дац.

Культуран цIагIа цхьа баян мара музыкальни инструмент яц, художественни кулгалхо вац.

ХьатIаккхоачаш латт комсомола 40 шу дуза ди. Цу ден сийна кружокаша дика концерт хьокха деза Первомайске бахача наха. Из гIулакх вIаштIехьдоаккхалургдац цхьан В. Апришенкона. Цунна новкъостал де деза комсомола райкома болхлоша.

С. САИДОВ.

Школан библиотека

Библиотека я ала йиш йолаш яц Первомайски районера юкъерча школан библиотека.

Библиотеке 1800 книжкеи журнали да, уж дешаш 202 саг ва. Цхьабакъда, дукхагIа дола книжкаш совдукха леладарах деша йиш йоацаш тищденна да. Библиотеке дац лакхерча классий дешархошта эша книжкаш, зIамигачарна деша дувцараш, фаьлташ.

М. Горьке «Нана» яха романи, А. Островске «Грозаи», иштта кхыдараши Iомадеш ба дешархой. ХIаьта, царна эша произведенеш яц библиотеке. ГIалгIай меттала цхьаккха книжка дац. «Сердало» яха газет а яздаьдац. Бераштa ловза шашкаш, шахматаш, даьсса латтача пенех хьаттоха лозунгаш, плакаташ, портреташ дац библиотеке.

Библиотека чуйола цIен тхов ладар чуухаш ба.

Школан библиотекана эша керда книжкаши, кхыдараши эца декхарийла я Первомайски юкъерча школан дирекци.

К. БЕМБУЛАТОВА.

Районе хьайра яц

Первомайски районе хьайра яц. Районе баха нах 30—40 километр гаьна кхыча районашка ух шоай ялат ахьа. Хьара бахача ши-кхо ди балха тIера баьнна даккха дезаш хул.

Бахача наха хьайра е ца могаш яц Первомайски район. Хьайра йилла йиш йолаш юхе да Эс яха хий.

Коммунальни боахама отдело чехкагIа вIаштIехьа даккха деза районе хьайра юллилга. Д. ХАСИЕВ.

Книжкай тика

Первомайски района центре книжкаш дохка тика я. Цхьабакъда, тика чуйола цIа гIоагIа зIамига да йоккха а йоацаш, совдола книжкаши кхыдола товараши лоаттаде цхьа склад еза тиканна.

Первомайске баха нах книжкашка безам болаш а уж дешаш а ба. Уккхаза я библиотекаш, школаш, организацеш. ХIаьта а «Книготорго» кIезига хьахец книжкаш: ерригача района бетта 2—3 книжка мара дайтац. Ши бутт ба аз «ЗIамига экономически словарь» деха. Цхьабакъда, словарь хIанз а хьаккхачанза да тхога.

Дешархой тIехь-тIехьагIа дукхагIа хул. Царна эша книжкаш тайптайпареи дукхагIеи хилийта деза тика чу. Цунга хьажа декхарийла ба «Книготорга» кулгалхой.

ПИЛЬЦЕР.

Школанна новкъостал эш

Доккхий декхараш да ССКП XX съездо школаштеи халкъадешара органаштеи хьалхашка оттадаьраш — ма могга теорени практикани бувзам чIоагIбелга, школа производствана гаргаозилга. Уж декхараш дуккхача вай мехкарча школаша санна кхоачащдеш я тха школа а.

Уж декхараш хIанз кхы а чIоагIагIа лакхду, дукха ха йоацаш «Вахарца школан бувзам чIоагIбарахи мехкара халкъа образованен система дIахо тоаярахи» нов. Н. С. Хрущева запискас. Ала дезаш да халкъа образованен система эргаяккхара дош ший ханнахьа доладаь а дизза чакхдаккха дезаш а долга. Тха школан коллективо нов. Н. С. Хрущевс яь предложени дика Iома а яьй массане могаеш а я.

Тха района торонашка хьажжа школани вахареи бувзам чIоагIбара бола соцам а баьб тха хьехархой коллективо. 20 шофери, 10 токари, 10 столяри школе кийчве лаьрхIад оаха. Из гIулакх кхоачащде материальни база а я школе.

Укх шера доккха дика хетар хиннад тха дешархошта — дика, кийчъяь дешара пхьоале я хIанз школе. Пхьоален чу я 12 верстак а дахчахи металлахи хIамаш хьае йиш йолаш токарнии, сверлильнии, фуговальнии станокаш а 5—7 классашкарча берий занятеш дIайолаеннай цига, хIаьта йиIигашта цIагIара гIулакхаш Iомадара занятеш а йолаяьй. Цхьабакъда из лоархIамера, йиIигашта вахаре эшаш дола гIулакхаш Iомаделга дизза дIачаккхдаккха торо-м яц хIанз укх сахьате школага, хIана аьлча занятеш лелае кхоачам хиллал цIенош дац цудухьа кухни хьаелла а вIаштIехьа далац, цул совгIа цхьа класс, школе моттиг ца хилар бахьан долаш кхыча цIеношка дешаш а я.

8—10-ча классашкарча дешархошта автодела Iомаде лаьрхIад, цхьабакъда схемаши плакаташи мара хIама-м дац школе хIанз. Эцаргья яьха автомашина а ца эцаш йисай.

Уж гIулакхаш дизза кхоачащде доккха новкъостал эш школана. Цун уйла е декхарийла я НГI АССР просвещенен министерство а районера халкъа дешара отдел а.

ГОНЧАРОВА,
Первомайски районерча юкъерча школан завуч.

Деккхар дизза кхоачашдергда

ДIадахача шера хала дар гIалгIай мотт хьехача хьехархошта дизза шой декхар кхоачащде: доаггIача тайпара бераштa дешар хьеха, царна кхетам бала учебникаш дацар, яцар программаш а дешара планаши, хIаьта цул совгIа кхоачам хиллал хьехархой а бацар.

Школашкара дешареи кхетамеи болх дIабахьа дикагIа торонаш я укх шера. ГIалгIай мотт хьеха кийчбаь дуккха хьехархой ба, дешархошта учебникаш а гойтара пособеш а Iалашъяьй тха школа, хIаьта кхыйола кийчо а яьй. ХIанз тхогара, советски хьехархошкара, эшар-беррига низ тIа а бахийта коммунистически кхетамца хьалкхувш йоагIа тIехье кхеяр, из нийсача наькъ тIа яккхар да. Цунца кхоачаш хул тха декхар а. Из декхар тхога, Наьсарен юкъерча школан хьехархошка, дизза кхоачашдулург хилара шеко яц.

А. ГАЦИЕВ,
юкъерча школан хьехархо.

ЧIоагIа да салташта юкъера доттагIал

Укх шера ноябрь бетта цхьа шу доал Советски Эскаре гIулакх де соволавенна. Цу цхьан шера хьалхарча деношка денз тоссаделар тайптайпарча къамех, болча салташцара тха доттагIал. Цу гIулакха дукха къахьийгад тха ротан комсомольски организацен секретаро зIамагIа волча сержанта Поповс. Со заряжающи вола тха танка экипаж а латт тайптайпарча къамех болча салтех. Командир казах ва, механик чуваш ва, хIаьта наводчик белорус ва. Тхо виъэ а вежарий санна Даьхенна хьалхашкара тхоай сийлен гIулакх деш ва.

ЧIоагIа да салташта юкъера доттагIал. Из кхы а чIоагIдарна дикка гIо ду парторганизацен секретарь волча капитана Кутятина еча беседаша. Каст-каста дувц цо тхона советски халкъашта юкъерча вежарий доттагIленах.

ОЗДОЕВ Гирихан.

Студентий новкъосталца

Сунженски района Кирова цIерах йолча колхоза чIоагIа новкъостал дир Серноводски юртбоахаман техникумерча ялат чуэцача новкъостала бахкийтача студенташа.

КхоалагIча сентябре денз, хургбола механизаторашии агрономашии шинна группера 45 студент вIашагIа кхийтта болх дIаболабир.

Цар новкъосталца 76 гектара тIара хьаккхача магара баьцах аргIаш а дир, хIаьта 12 гектара тIара хохаш а гулбир, ужжамо кхы балхаш а дир.

Белгалбаьнна болх беш чакхбаьлар цхьабола студенташ. Царех ба: Дабриеви, Алейниковиг, Хугаеви, Тармановиг, Байсултанови, Кантаеви, и. кх. д.

Царех хIаране дийнахьа кхоккха норма яьккха Iацар.

Студенташа даьча новкъосталах колхозо шинна групперча студенташта эзар къахьегама денна начислени йир.

Р. МУХТАРОВ.

Оаха яздаьчун ларах

Тоам хилара а доттагIлен сийна а

Иштта кертаяздаьр долаш яр 7 августа «Сердалон» 63 номер араяьнна фельетон, фельетона тIа дувцар Шалински районерча «Шалински» совхоза шоллагIча отделенен управляющени парторганизацен секретареи бехках хьаккхаьчул тIехьагIа гул а ца еш бIаь тонн гаргга йол яйнай яхаш.

Цу фельетона тIа, «Шалински» совхоза 2-ча отделенех яздаь хиннар партен райкома бюрос дийцад, бехке барашта чIоагIа бехк боаккхаш дIа а хайтад отделенен болх тоа а баьб, яхаш хоам бу Шалински партен райкомо.

СУДА ЗАЛА ЧУРА

Зуламхошта суд яьй

23 августе сарахьа Черноречъе яхача поселке Грозненски Химически завода болхло Степашин Е. И. къиза вийр. ГIулакх таьхкача гучадаьннад, У. Б. Расаевс дакъа а лоацаш из вийнар Л. Н. Мальцагов хилар.

Мальцагов дукхача хана болх беш а воацаш, общественно-пайданера къахьега безам а боацаш, прописка ца еш вахаш а хиннав, молаш, картех ловзаш, нахах леташ лийнав.

Укх деношка Мальцагова дешага хьежар Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьара суд. Суд еча заседане Мальцаговс довдаь хилар бокъонца гучадаьккхар. Лакхехьарча судо топаш тоха суд йир цунна.

Цунца дакъа лаьцача Расаевна 10 шу суд йир, теха ха йистеяьккхачул тIехьагIа цхи шу даллалца Нохч-ГIалгIай АССР-е ваха бокъо а йоацаш.

РСФСР-а Лакхехьарча судо приговор чIоагIдаьд. Н. Л. Мальцаговс къахетам бе аьнна даьча дехарах РСФСР-а Лакхехьарча Совета Президиума къахетам баьбац.

РЕДАКТОР М. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерах кинотеатр.
Йоккха зал — **«Наьна дог»**. Долалу 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.
ЗIамига зал № 1 — **«Наьна дог»**. Долалу 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.
ЗIамига зал № 2 — Берий сеанаш. **«Де доацаш вайнар»**. Долалу 9.30, 11.30. **«Наьна дог»**. Долалу 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30.
ЗIамига зал № 3 — Берий сеанаш **«Гаврош»**. Долалу 9.15, 11.15. **«Бирадж Баху»**. Долалу 1.15, 5.15, 9.15. **«Жюльетта»**. Долалу 3.15, 7.15.
13 октябра денз йиъе зала чу хьоккхаргда керда художественни фильм **«Дукха веза са саг»**.

Кинотеатр «Родина»
«Наьна дог» — Долалу 10.45, 12.30, 2.15, 4, 5.45, 7.30, 9.15.

Ахкан зал
«Пальмай бешара илли». Долалу 6.30, 8.30.

Гор. Грозне, Спартака улицагIа, № 26 йолча вахача **Сальный Владимир Ивановича**, Грозне, Спартака улицагIа, № 26 йолча яха **Сальная Нина Трофимовна** йитарах дола дош суде деннад.

Дош дувцаргда Орджоникидзевски района 1 участкан халкъа суде.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 23, телефоны: редактора 2-41-23, зам. редактора 2-07-01, отдела партийной жизни 2-25-72, корректорской — 2-30-01.
СФ02613. Типография им 11 августа 1918 года, проспект Революции 30/3. Заказ № 6044.